BIBLIOTEKA RUCHU LUDOWEGO

PROGRAM
i
STATUT

POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO

ADWOKAT TADEUSZ WOWER
Kraków, Biskupia 17 m. 8
Tel. 544-10

BRL NR. 1

WYDAWNICTWO WYDZIAŁU PRASY I PROPAGANDY P.S.L. WARSZAWA
AL. JEROZOLIMSKIE NR. 85
1946

PROGRAM
i
STATUT

POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO

Nr 1

ADWOKAT
TADEUSZ WONER
Kraków, Batorego 17 m. 8
Tel. 544-10

Kolekcja
Emila Kornasia

WYDAWNICTWO WYDZIAŁU PRASY
I PROPAGANDY P. S. L. WARSZAWA
AL. JEROZOLIMSKIE NR. 85
1946

CM KER 317638

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu CZYTELNIA

B-05066 Druk PSL Nr 1, Warszawa, ul. Hoża 48.

Wpisano do Księgi Akcesji
Akc. D1 nr 104/2012/ CM

PROGRAM I STATUT POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO ZOSTAŁY UCHWALONE NA KONGRESIE ODBYTYM W WARSZAWIE W DNIACH 19, 20 i 21 - I. 1946 ROKU.

ADWOKAT
TADEUSZ WONER
Kraków, Batorego 17 m. 8
Tel. 544-10

PROGRAM P.S.L.
po 50 latach

A. ZASADY ŚWIATOPOGLĄDOWE I IDEOLOGICZNE

B. POLSKA LUDOWA:

I. Ustrój społeczno - polityczny.
II. Ustrój społeczno - gospodarczy.
III. Kultura i oświata.
IV. Opieka nad życiem ludzkim.

C. POLSKA W ŚWIECIE

HASŁA PROGRAMOWE PO 50 LATACH

Pierwszy w odrodzonej Polsce Kongres PSL z poczuciem dumy sięga wspomnieniem w okres 50-letnich nie przerywanych wysiłków i walk dwóch pokoleń chłopskich o sprawiedliwe prawa i wolność, oraz ideały Polski Ludowej.

Wspominając o tym, Kongres stwierdza, że dzisiejsze PSL rozwijając dalej owe wysiłki i walki, rozpoczęte w zorganizowanej formie w 1895 r. jest jedyną samodzielną reprezentacją całej warstwy chłopskiej, świadomej swej jednolitości oraz zadań społecznych i narodowych.

Na progu nowego 50-lecia stają przed nami wielkie troski własne i doniosłe zadania, jakie mamy spełnić wobec odrodzonej Polski. Dlatego kierujemy wzrok na przebytą drogę, by stamtąd czerpać wskazania oraz pobudkę do dalszej pracy i walki. Przebyte zaś główne etapy tej drogi pragniemy scharakteryzować w sposób następujący:

Początki świadomości ludowej.

Z poczucia odwiecznych krzywd i niesprawiedliwości, z rozbudzonych pragnień i dążeń wyzwoleńczych wyrósł Ruch Ludowy, w rodzimym podglebiu czerpiąc siły rozwoju i idąc za przewodem swoich pionierów i przywódców. W tym tkwiła jego niespożyta moc, dzięki której przezwyciężył wszystkie zajadłe i nie przebierające w środkach ataki. Pierwsi chłopi-ludowcy z nieopisanym zapałem usuwając przeszkody, wzrastającą ustawicznie masą parli naprzód w miarę rosnącej świadomości i interesów klasowych. Rozwój tej świadomości pogłębiały stale następujące czynniki: nieludzki wyzysk przez dwór pracy najmitów rolnych, spory o prawa leśne i serwitutowe, niesprawiedliwy rozkład ciężarów i świadczeń publicznych pomiędzy obszary dworskie a gminy wiejskie, wsteczne prawo wyborcze, które od udziału w życiu gminy, powiatu i państwa odpychało szerokie grupy chłopów, a przede wszystkim całkowite nieuznawanie przez nich wartości i znaczenia warstwy chłopskiej.

Stąd jest rzeczą oczywistą, że Ruch Ludowy w pierwszym okresie swego rozwoju był i musiał być ruchem klasowo-chłopskim.

Był też ruchem z konieczności troskliwie wyodrębniającym się od innych kierunków, gdyż już wtedy z różnych stron zagrażały mu próby dywersyjne. Szlachta w imię rzekomo wspólnych interesów dworu i wsi usiłowała organizować uległych „chłopków". Klerykali i nacjonaliści w fałszywym oburzeniu przeciw klasowości chłopskiej tworzyli dla chłopów chrześcijańskie i narodowe stronnictwa, usypiające czujność i prężność ludu.

Mimo odosobnienia chłopi już wtedy zrozumieli konieczność i znaczenie walki, prowadzonej wespół z klasą robotniczą. Ta pierwsza świadomość wspólnego frontu chłopsko-robotniczego zrodziła się w czasie solidarnej walki o demokratyczne prawo wyborcze, a rosła i pogłębiała się w obopólnych wysiłkach łamania przewagi warstw uprzywilejowanych w posiadaniu i rządzeniu.

W tym czasie polityczny Ruch Ludowy zogniskował się głównie w Małopolsce. Po kilku latach przebojowej pracy organizacyjnej oraz walki o elementarne uprawnienia gromady wiejskiej — Ruch Ludowy zaznaczył się mocno w polityce krajowej. Nie może iść w niepamięć uciążliwa, lecz wytrwała i bezwzględna walka z przytłaczającą wszystko przewagą rządzącej

szlachty, walka o oświatę ludową, usamodzielnienie gospodarki krajowej, wreszcie autonomię kraju. To rozszerzenie i pogłębienie dążeń ludowych wiąże się z akcją P. S. L. „Piast".

Już z tym okresem zespolona jest doniosła rola głównego pioniera i budowniczego, a następnie naczelnego przywódcy Ruchu Ludowego Wincentego Witosa.

Udział w walce o niepodległość.

W latach poprzedzających wojnę światową w szeregach ludowych zaszła poważna przemiana. Ruch Ludowy wziął czynny udział w ruchu niepodległościowym, związanym z obozem demokracji polskiej. Zagadnienie niepodległości Polski wysuwa się na czoło dążeń programowych, tak w Ruchu Ludowym w Małopolsce, jak i w Kongresówce.

Należy tu bowiem zaznaczyć, że równolegle z utworzonym P. S. L. w Małopolsce, często pozostając z nim w kontakcie, już od 1904 r. w Kongresówce rozwijały się bujnie najpierw podziemne nurty wyzwoleńcze wsi, które skupiły się następnie w ruchu „zaraniarskim". Z tych nurtów już w latach wojny światowej powstało P. S. L. „Wyzwolenie".

Ludowcy wraz z ruchem robotniczym w chwili wybuchu pierwszej wojny światowej podzielają niezachwianie stanowisko, że droga do niepodległości prowadzi nie przez bierne wyczekiwanie na bieg wypadków, ale przez czynny udział w walce zbrojnej. Nie chcą jednak wiązać losów Polski z państwami centralnymi: Niemcami i Austrią. Z radością i dumą wspominamy dzisiaj fakt, że z ludowych szeregów wyszła rezolucja, uchwalona w Krakowie na Kole Sejmowym w maju 1917 r., która żądała „niepodległej i zjednoczonej ze wszystkich ziem Polski, z dostępem do morza".

W poszukiwaniu właściwej drogi.

W dwudziestoletnim rozwoju Ruchu Ludowego pomiędzy pierwszą a drugą wojną światową należy wyodrębnić dwa okresy, ich linię graniczną stanowi zjednoczenie dokonane w 1931 r.

Aż do tego czasu Ruch Ludowy rozszczepiony na rywalizujące ze sobą kierunki, popełnił wiele błędów, o których nie wolno nam zapominać. Przede wszystkim rozbite siły ludowe nie mogły przełamać oporu i ataków wstecznictwa na zamierzone reformy społeczne.

Po drugie — ulegając wpływom, idącym czy to z lewa czy z prawa, Ruch Ludowy nie mógł się zdobyć na wytknięcie sobie

własnej, samodzielnej drogi. Szedł za podszeptem postronnych sił, a na własnym terenie tolerował warcholstwo pozostających w cudzej dyspozycji jednostek. Ten okres rozbicia ludowego nasuwa nam najwięcej przestróg i dzisiaj aktualnych.

Nie należy jednak zapominać, że zasięg oddziaływania stronnictw ludowych ustawicznie wzrastał. Wieś w całej Polsce żywo budziła się ze stanu bierności i wchodziła na drogę samodzielnej myśli i czynu.

Wspaniałym wyrazem tego był rozwój ruchu politycznego wsi wielkopolskiej. Wykorzystując nader bogaty dorobek pracy społeczno - gospodarczej, wieś ta od pierwszych lat w niepodległej Polsce weszła śmiało na drogę samodzielnej organizacji politycznej. Założone pismo ludowe i ośrodki organizacyjne szeroko promieniowały na wieś Wielkopolski i Pomorza.

Odrodzenie i zjednoczenie.

W niedługi czas po zamachu majowym J. Piłsudskiego Ruch Ludowy podjął wytrwałe próby doniosłego w skutkach odrodzenia. U wielu prędko rozwiały się dawne złudzenia i bezkrytyczna wiara w rzekomego „opiekuna" polskiej demokracji, który przecież zamachem wojskowym podważył podstawy najważniejszych instytucji demokratycznych. Rychło wyszły na jaw dyktatorskie i totalistyczne zapędy, bezwzględne łamanie swobód obywatelskich i społeczno - reakcyjne zakusy rządzącej samozwańczo kliki. Nieśwież i Dzików dokładnie wykazały, że sprawca zamachu majowego i ukryty dyktator usiłuje wprowadzić na scenę życia zapadłe w nicość staroszlacheckie mary, że stara się ożywić je obszarniczo-kapitalistycznym sojuszem. Aby zaś temu nic nie stawało na zawadzie, składa do archiwum uchwaloną wcześniej reformę rolną.

Wtedy na polu walki z ukrytą dyktaturą, z faszystowskimi i wstecznymi praktykami sanacji — pierwszy staje Ruch Ludowy, przyczyniając się wybitnie do zmontowania frontu demokratycznego. W następstwie tego przyszedł haniebny Brześć i proces brzeski, w końcu emigracja czołowych przywódców ludowych.

Zjednoczenie rozbieżnych kierunków ludowych stało się wówczas koniecznym nakazem, który został spełniony w 1931 r.

Od tego czasu zjednoczone Stronnictwo Ludowe rozpoczęło najbujniejszy i najbardziej owocny w następstwa okres swej historii. Pamiętamy dobrze te lata i stamtąd będziemy czerpali najwięcej wskazań dla chwili obecnej.

Nie zapomnimy nigdy najwyższych poświęceń, ofiar przelanej krwi i cierpień w więzieniach licznych szeregów chłopskich, które nie o doraźne korzyści klasowe, lecz o praworządność w państwie, o przywrócenie ludowi zrabowanych praw obywatelskich, o wzmożenie sił obronnych kraju i wprowadzenie na właściwe tory polityki zagranicznej prowadziły zawziętą walkę z sanacyjnymi samozwańcami i grabarzami Polski.

W tym okresie Stronnictwo Ludowe wraz z ruchem „Wiciowym" wypracowało też bogaty program demokratycznych przeobrażeń ustroju państwowego oraz gruntownej przebudowy społecznej.

Nigdy nie zapomniane będą usługi oddane Stronnictwu Ludowemu przez „Wiciowy" Ruch Młodzieży Wiejskiej. Ten doniosły w dziejach rozwoju wsi ruch społeczno-wychowawczy wchodzących w życie publiczne młodych pokoleń chłopskich nigdy nie uczestniczył w partyjnych targach i rozgrywkach, ale od momentu zjednoczenia Stronnictwa Ludowego wziął nader czynny i wydatny udział w wytyczeniu jednolitej drogi dla myśli i dążeń ludowych.

Walka o wolność Polski.

Po katastrofie wrześniowej w 1939 r. Stronnictwo Ludowe w niczym nie potrzebowało zmieniać linii politycznej. Wierne głoszonym przed wrześniem hasłom, bierze główną współodpowiedzialność za losy Polski. Gdy wróg zapowiadał wykreślenie na zawsze Polski z mapy Europy, Stronnictwo Ludowe bierze udział w utworzonym na obczyźnie Rządzie Polskim, który już w miesiącach jesiennych 1939 r. przystąpił do organizowania Armii Polskiej i podjął dalszą walkę o wolność przy boku zachodnich Sprzymierzeńców.

W kraju również od pierwszych miesięcy Stronnictwo Ludowe rozpoczyna nieprzejednaną walkę z okupantem niemieckim. Dla całej akcji konspiracyjnej trzeba było stworzyć nową formę organizacyjną, w czym największe usługi oddała młodzież „Wiciowa".

W pierwszym okresie walki podziemny Ruch Ludowy nie próbował tworzyć własnych szeregów wojskowych, głosząc zasadę, że wyzwoleńczy wysiłek zbrojny narodu powinien być jednolity. Gdy jednakże powszechna organizacja wojskowa, przesiąknięta wpływami sanacyjnymi, zaczęła wykazywać tendencje wrogie ideałom ludowym, przystąpiono do organizowania Batalionów Chłopskich. Koniec 1942 r. zaznaczył się już wystąpie-

niem B. Ch. w otwartej walce w polu z oprawcami hitlerowskimi, przeprowadzającymi wysiedlenia z Zamojszczyzny. Były to w Polsce pierwsze otwarte bitwy, stoczone z okupantem. Wspominamy o tym, gdyż to dobitnie świadczy, że nie staliśmy „z bronią u nogi", biernie przyglądając się biegowi wypadków.

W Polsce odrodzonej.

PSL w Polsce Odrodzonej, gdy stało się to możliwe, weszło do Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, biorąc współodpowiedzialność za jego czyny i ochotnie uczestnicząc w dziele odbudowy kraju.

Zgodnie z długoletnią tradycją PSL pragnie pozostawać w ścisłym sojuszu z partiami robotniczymi oraz innymi grupami pracowniczymi, które stanowiły skonsolidowany obóz polskiej demokracji. Lecz nigdy nie zgodzi się na podrzędne miejsce w korzystaniu z uprawnień, czy też wypełnianiu obowiązków. Koniecznym warunkiem trwałości sojuszu i współpracy obozu demokracji jest zasada: „Wolni z wolnymi, równi z równymi".

Nie tylko o uprawnienia nam chodzi. Również w pracy nad budową Polski Ludowej zastrzegamy sobie taki udział, jaki się nam należy przy uwzględnieniu znaczenia społecznych i moralnych sił warstwy chłopskiej.

Przebiegliśmy w myśli najważniejsze etapy rozwojowe Ruchu Ludowego, ażeby stąd wysnuć wskazania dla własnej organizacji na chwilę obecną i na przyszłość. Otóż wskazania te są następujące:

a) Jedności Ruchu Ludowego, zdobytej po tylu bolesnych doświadczeniach, należy strzec, jako największej wartości. Świadomi i karni uczestnicy szeregów ludowych nieugiętą wolą muszą usunąć z życia wsi wszelkie próby roboty warcholskiej, pozostającej w cudzej dyspozycji.

b) Ruch Ludowy musi być kierunkiem niezależnym co do swych założeń ideowo-programowych, jak również w działaniach politycznych utrzymać jedną, wolną od cudzych wpływów, własną drogę.

A. ZASADY ŚWIATOPOGLĄDOWE I IDEOLOGICZNE.

1. Ruch Ludowy jako kierunek polskiej myśli politycznej szuka rozwiązań aktualnych spraw państwowych w naczelnych celach narodu i zadaniach warstwy chłopskiej. Jedno-

cześnie jest prądem społeczno-politycznym, kulturalnym i wychowawczym, opierającym się na założeniach własnego światopoglądu oraz ideologii.

Założenia te Ruch Ludowy wyprowadza głównie:

a) ze świadomości, czym jest warstwa chłopska w narodzie,

b) ze stosunku człowieka do ziemi i pracy na niej.

W oparciu o te cechy osobowości człowieka wiejskiego oraz właściwości życia społecznego gromady wiejskiej Ruch Ludowy wytworzył zasady ideologii ludowej, określonej mianem agraryzmu.

Chłopi a naród.

2. Treścią świadomości społeczno-politycznej szeregów ludowych jest głębokie przeświadczenie, że chłopi są warstwą społeczną najstarszą i podstawową, z której powstał i rozrósł się cały naród, warstwą obecnie zdolną też wyznaczać główny kierunek rozwoju narodowego.

Stąd wynika wniosek, że Ruch Ludowy, reprezentując podstawową warstwę narodu i będąc najbardziej rodzimym i rdzennie polskim prądem społeczno-politycznym, powołany jest do odgrywania roli głównego współgospodarza w państwie.

Wolna i twórcza praca.

3. Rolnik, jako wytwórca chleba, podstawy bytu ludzkiego, wszystko zawdzięcza swej pracy i współtworzącej z nim przyrodzie. Nikogo on nie wyzyskuje i nad nikim nie stara się panować. Natomiast w pełni jest świadomy, że największe dobro wytwarza na pożytek społeczności.

Wykonywa samodzielnie pracę, która wymaga równie napięcia sił fizycznych, jak i poważnej rozwagi oraz osobistej decyzji. Może więc przejawiać dużą samodzielność i twórczość w pracy.

Z tego podłoża wyrosło głębokie umiłowanie pracy wolnej. A Ruch Ludowy na tym opiera dążenie, by praca każdego człowieka, jako praca wyzwolona od cudzego nacisku czy wyzysku, była źródłem szczęścia i radości.

Wiara w człowieka.

4. Rolnik żyje i pracuje w ogromnej zależności od przyrody. W stanie jego pierwotnego rozwoju mogło to budzić poczucie bezwzględnej zależności od nieznanych potęg. Z postę-

pem doświadczenia i nauki zdobył rolnik umiejętność współdziałania z przyrodą, wykorzystując prawa przyrody zgodnie z własnymi zamierzeniami.

Tym bardziej mógł zauważyć, że poglądy, postępowanie i dążenia człowieka w stosunkach międzyludzkich nie są bezwzględnie i wyłącznie uzależnione od warunków materialnych. Ani też jedynym regulatorem stosunków między ludźmi i grupami społecznymi nie jest bezwzględna walka.

Stąd u podstaw Ruchu Ludowego spoczywa doszukiwanie się przewagi sił duchowych i moralnych, przejawów współdziałania i pomocy wzajemnej w dziejach ludzkich oraz we wszelkich międzyludzkich stosunkach.

To stanowisko, rozumnie umiarkowane realnym spojrzeniem na świat i życie ludzkie, wiara w człowieka i podkreślanie jego przyrodzonej skłonności do współdziałania — stanowią dominujące cechy w światopoglądzie Ruchu Ludowego.

Źródło zdrowia i pokoju.

5. Społeczność rolnicza jest źródłem nieprzebranych zasobów energii życiowej narodu, odporności fizycznej, równowagi ducha oraz zdrowia moralnego. Narody mocno związane przez wieś z ziemią zachowują długo swą młodość i prężność rozwoju.

Wszelki rozwój i postęp życia ludzkiego w myśl poglądów rolnika winien się odbywać zgodnie z prawami przyrody, zgodnie z zasadą narastania doskonalszych tworów na zmurszałych przeżytkach t. j. zgodnie z prawami ewolucji.

Ruch Ludowy stawia sobie zadanie przenoszenia powyższych wartości i zasad do całokształtu życia ludzkiego.

6. Praca rolnika wymaga pokoju i pokój wokół siebie buduje. Rolnik polski od wieków wykazywał umiłowanie pokoju. Również inne słowiańskie ludy rolne często za to umiłowanie pokoju płaciły ciężkimi ofiarami krwi i życia. Szczególnie w ostatniej wojnie na skutek germańskiego barbarzyństwa i zachłanności największe i najcięższe ofiary poniosły ludy słowiańskie.

Stąd Ruch Ludowy w imię obrony kraju, w imię braterstwa z pracy rolnej pochodzącego, oraz pokrewieństwa kulturalnego — głosi hasło solidarności i pokojowej współpracy, przede wszystkim narodów słowiańskich, a następnie wszystkich narodów świata.

Gromada wiejska a demokracja.

7. Życie zbiorowe w gromadzie wiejskiej wyróżnia się poczuciem: jedności i solidarności społecznej, odrębności spólnoty kulturalnej, swoistych zasad obyczajowych oraz solidarnej odpowiedzialności za sprawy gromady.

W oparciu o te właściwości psychiki wiejskiej oraz warunki życia gromadzkiego wiekami narastała swoista demokracja chłopska, która najpierw wyrażała się w samopomocy sąsiedzkiej, w ratowaniu się wzajemnym w razie nieszczęśliwych wypadków lub klęsk żywiołowych, następnie w zorganizowanym działaniu gromady.

Ruch Ludowy w dzisiejszej demokracji chce widzieć odpowiednik naturalnej demokracji chłopskiej. Toteż usilnie dążąc do pełnego urzeczywistnienia demokracji w polityce, przebudowie społeczno-gospodarczej i kulturze, Ruch Ludowy przestrzega, ażeby wszelkie urządzenia i instytucje w państwie były rozwinięciem demokracji, budowanej od dołu, wyrastającej z samodzielnie tworzonych przez społeczeństwo zrzeszeń i związków demokratycznych.

Wolność człowieka i tworzonych przez niego zrzeszeń jest kardynalnym warunkiem demokracji.

Demokracja musi być wolna od przewagi jednej klasy lub partii, powinna dawać pełną swobodę i równe szanse wszystkim warstwom ludowym.

Wyrazem demokracji w polityce muszą być rządy naturalnie dobranej większości, z uwzględnieniem, by mniejszość posiadała prawo działania i rozwoju.

Moralność społeczna i religia.

8. Wobec gruntownych przeobrażeń, jakie zostały rozpoczęte w świecie, Ruch Ludowy wyraża głębokie przeświadczenie, że nie można o wiele polepszyć warunków międzyludzkiego współżycia, jeżeli nie zmieni się poziom moralności społecznej. Moralność niesprawiedliwości społecznej, potwierdzająca wyzysk człowieka, moralność niezapracowanego użycia i nadużycia, z drugiej zaś strony moralność nienawiści i zemsty krzywdzonych i wyzyskiwanych, musi zniknąć ze stosunków ludzkiego współżycia.

Natomiast odrodzona moralność, jaką należy ugruntować w ustroju gospodarczym opartym na wyzwolonej pracy i sprawiedliwości, winna być oparta na zasadzie użyteczności spo-

łecznej. Miarą wartościowania i oceny moralnej człowieka musi być jego użyteczność i zasługi dla społeczeństwa.

Rozwój moralny społeczeństwa nie jest jednak wynikiem wyłącznie podłoża społeczno-gospodarczego. Nie mniejszą bowiem rolę odgrywają tu czynniki natury duchowej. Toteż Ruch Ludowy zawsze wyznaje i stara się urzeczywistnić w stosunkach międzyludzkich zasady moralności chrześcijańskiej.

Z głęboko pojętej idei chrystianizmu wynika nasze żądanie wolności sumienia i swobodnej działalności instytucji religijnych. Przeciwstawiamy się natomiast zdecydowanie nadużywaniu religii dla celów politycznych.

Ruch Ludowy żywi niezłomną wiarę, iż warstwa chłopska, wznosząc się na coraz wyższy poziom własną świadomością społeczną, poczuciem swej godności oraz gotowością niesienia usług społecznych, stanie się głównym źródłem odrodzenia moralnego całego narodu.

B. POLSKA LUDOWA.

Polska odrodzona po drugiej wojnie światowej — musi być Polską Ludową. O porządku w niej i przyszłych jej losach mają decydować najszersze warstwy ludowe: chłopi, robotnicy, inteligencja pracująca oraz inne grupy pracy twórczej, t. j. istotnie naród polski.

Polska Ludowa jest zdobyczą ludu ofiarnie i krwawo przezeń wypracowaną i wywalczoną.

Naszemu pokoleniu przypadła w udziale ta najcenniejsza zdobycz, ponieważ:

a) przed nami o taką Polskę walczyło parę pokoleń najlepszych synów Polski w powstaniach zbrojnych,
b) o taką Polskę walczyli chłopi i robotnicy w ramach rozbudowanych przez nich ruchów wyzwoleńczych,
c) taką Polskę pragnęły też zdobyć szeregi bojowe w ostatnich najofiarniejszych walkach z germańskim okupantem.

Dlatego świętą powinnością ludu będzie:

— obronić Polskę Ludową przed zamachami wstecznictwa i totalizmu,
— urządzić ją wewnętrznie i zagospodarować zgodnie z wolą i interesami warstw ludowych.

W tym celu w sprawie ustroju i budowy Polski Ludowej przyjmujemy następujące zasady.

I. USTRÓJ SPOŁECZNO - POLITYCZNY

Wola narodu źródłem prawa.

1. Niezawisłe państwo jest najwyższą formą organizacji wolnego narodu. Głównym celem państwa jest zapewnienie swobodnego duchowego, kulturalnego i materialnego rozwoju wszystkim obywatelom.

Tylko naród, którego rdzeń stanowią warstwy ludowe i pracownicze, władny jest stanowić o powszechnie obowiązujących prawach, będących wyrazem celów, do jakich naród dąży, oraz środków, przy pomocy których swe cele chce realizować.

2. Polska ma być demokratyczną Rzeczpospolitą, o której władzach będzie stanowił naród w wolnych i demokratycznych wyborach.

3. W Polsce odrodzonej ma obowiązywać na okres przejściowy Konstytucja Marcowa z 1921 roku. Na jej podstawie i w oparciu o ordynację wyborczą z niej wynikającą wybrany sejm będzie sejmem konstytucyjnym.

Nowa zaś konstytucja Polski Ludowej przeprowadzi zasadę, że naród sprawuje władzę przez sejm, jako naczelny organ ustawodawczy, przez rząd, jako naczelny organ wykonawczy, oraz niezawisłe sądy, powołane do wymiaru sprawiedliwości na podstawie obowiązujących ustaw.

Ponadto naród sprawuje władzę przez prezydenta Rzeczypospolitej, który będzie czynnikiem reprezentującym państwo, powołującym rząd i koordynującym działalność naczelnych organów państwowych w ten przede wszystkim sposób, by obracała się ona w granicach nakreślonych przez konstytucję.

Wzajemny stosunek naczelnych organów władzy.

4. Naczelnym organom będą nadane uprawnienia konstytucyjne, regulujące ich stosunek wzajemny, a mianowicie:

a) sejm będzie miał prawo kontrolować działalność rządu, którego linia polityki i pracy musi być zgodna z opinią większości sejmu; każdy rząd, który nie będzie posiadał poparcia większości sejmu, na jego żądanie ma ustąpić;

b) prezydent Rzeczypospolitej będzie władny rozwiązać sejm, jeśli tenże nie okaże się zdolnym do wyłonienia z siebie większości, potrzebnej do powstania rządu;

c) prezydentowi winno też przysługiwać prawo zgłaszania poprawek do ustaw przez sejm uchwalanych;

d) tylko powołany przez prezydenta rząd, który uzyska poparcie większości sejmu, może w państwie sprawować władzę.

Wybory.

5. Konstytucja nadając prezydentowi uprawnienia, ustali zasadę, że prezydent będzie wybierany przez cały naród w powszechnym głosowaniu.

6. W sejmie z uwagi na to, że stanowi o powszechnie obowiązujących prawach, będących wyrazem celów narodu — mają być reprezentowane wszystkie kierunki polityczne, o demokratycznym programie państwowym.

Konstytucja Polski Ludowej musi zapewnić, że wybory do sejmu będą się odbywały swobodnie przy stosowaniu zasady powszechności , tajności, bezpośredniości, równości i proporcjonalności.

Administracja państwa, sądownictwo i siły zbrojne.

7. Administracja w państwie sprawowana będzie przez rząd i samorząd terytorialny i gospodarczy.

Odrodzony i szeroko rozbudowany samorząd przejmie cały szereg funkcji, spełnianych dotąd przez administrację rządową.

Legalność zarządzeń władz administracyjnych i samorządowych powinna podlegać sprawdzeniu przez specjalne sądy.

Za krzywdy wyrządzone obywatelowi na podstawie sprzecznych z prawem zarządzeń administracyjnych muszą odpowiadać karnie i materialnie sprawcy tych zarządzeń i skarb państwa.

8. Wymiar sprawiedliwości ma być wykonany przez sądy, których niezawisłość musi być konstytucyjnie zagwarantowana.

Ażeby zbliżyć wymiar sprawiedliwości do najszerszych warstw ludowych, należy rozbudować sądy pokoju z udziałem zawodowych sędziów i wybieralnych ławników.

9. Siły zbrojne — jako najdoskonalszy wyraz dzielności i pogotowia bojowego narodu — będą przepojone duchem rzetelnej demokracji. Służąc wiernie całemu narodowi, nie mogą być wykładnikiem interesów jednej klasy społecznej czy partii.

Demokratyczny charakter kadry oficerskiej i podoficerskiej musi być stale pogłębiany, a szkolenie jej utrzymane na wysokim poziomie.

Siły zbrojne będą podporządkowane zwierzchnim władzom Polski Ludowej i używane być mogą jedynie do obrony granic państwa.

Prawa obywatelskie i życie społeczne.

10. Konstytucja Polski Ludowej musi zapewnić obywatelowi wolność w życiu prywatnym, wolność myśli, przekonań i działania w życiu publicznym, a przede wszystkim wolność słowa drukowanego, odbywania zebrań i zrzeszania się.

Obywatel może być pozbawiony wolności jedynie na podstawie postanowienia sądu w sposób i w wypadkach prawem przewidzianych.

11. Ustrój życia społecznego musi być oczyszczony z dążności do odgórnego i na wzorach totalistycznych opartego organizowania społeczeństwa, mającego na celu tłumienie samodzielności, a wytwarzanie w jej miejsce uległości i ślepego posłuszeństwa.

II. USTRÓJ SPOŁECZNO - GOSPODARCZY

1. Polska Ludowa, dźwigając się z ruin i zgliszcz wojennych, ogołocona przez okupanta z dorobku gospodarczego całych pokoleń, boryka się z ciężkimi, przerastającymi siły jednego pokolenia zadaniami: odbudowy kraju, zagospodarowania odzyskanych ziem zachodnich, przesiedlenia milionów obywateli, wreszcie gruntownej przebudowy ustroju społeczno-gospodarczego w duchu sprawiedliwości społecznej.

Toteż wyrażamy głębokie przeświadczenie, że nie zabraknie rąk chłopskich ani też chłopskiej gospodarnej myśli przy olbrzymim dziele odbudowy i rozbudowy Polski.

W szczególności odzyskane ziemie zachodnie jak najrychlej muszą być zagospodarowane przez chłopa polskiego.

Cele gospodarcze.

2. W planowaniu przeobrażeń społeczno - gospodarczych muszą być uwzględnione cele ekonomiczne t. j. rozwój wytwórczości, zapewniającej szybką odbudowę kraju i podniesienie dobrobytu obywateli, oraz postulaty mające na względzie sprawiedliwość społeczną i faktyczną niepodległość narodu.

3. W myśl powyższych założeń wysuwamy następujące zasady ekonomiczne dla rozwoju gospodarstwa narodowego:

a) Polska w nowych granicach zdobywa ku temu warunki, ażeby się stać w przyszłości krajem rolniczo-przemysłowym, mogącym odgrywać w Europie Środkowej poważną rolę gospodarczą. Szeroki dostęp do morza i sąsiedztwo ze Związkiem Radzieckim dają nam moż-

ność bezpośredniego uzyskiwania niezbędnych dla przemysłu surowców, a przez to dalszego uprzemysławiania kraju, co wpłynie na znaczne podniesienie dochodu społecznego.

b) Posiadając wielkie wartości, złożone w pracy rolnika oraz bogate doświadczenie w dziedzinie wytwórczości rolnej i hodowlanej, Polska w miarę rozwoju kultury rolniczej może się stać bardzo ważnym czynnikiem na terenie europejskiej gospodarki aprowizacyjnej i czerpać stąd dochód, zwłaszcza jeśli gospodarstwa rolne w większym stopniu przestawimy na produkcję roślin przemysłowych, ogrodniczo - warzywniczą i na uszlachetnioną hodowlę.

c) Nasza przyszłość gospodarcza zależy też przede wszystkim od tego, ażeby kierunek wytwórczości rolniczej nastawić na rozwój przemysłu rolniczego i spożywczego, który powinien być najrychlej rozbudowany na szeroką skalę.

Poza dalszym rozwojem przemysłu ciężkiego nacisk powinien być położony na rozwój wytwórczości artykułów węglopochodnych oraz pracochłonnego przemysłu przetwórczego, celem stworzenia warunków dla odpływu nadmiaru ludności rolniczej.

d) W tych działach przemysłu, które nie wymagają skupienia, związanego z położeniem surowców, czy też z innych względów, należy zastosować szeroką decentralizację i równomierne rozmieszczenie przedsiębiorstw na całym obszarze, ażeby udostępnić pracę miejscowej ludności i wpłynąć na gospodarczy rozwój wszystkich terenów.

e) W państwowej polityce gospodarczej oraz w planie odbudowy kraju nie mniejszą opieką otoczona być musi wytwórczość rolnika z podkreśleniem troski o jej opłacalność, gdyż to jest zarazem warunkiem rozwoju wytwórczości przemysłowej.

Ideowe przesłanki przebudowy społecznej.

4. Przebudowa ustroju społeczno-gospodarczego wynika z następujących przesłanek ideowo - społecznych:

a) Praca jest głównym czynnikiem rozwoju gospodarczego; jest także jedynym tytułem uczestnictwa w dochodzie społecznym.

b) Niezapracowany dochód i wyzysk pracy najemnej muszą zniknąć z ustroju społecznego.

c) Własność prywatna musi być podporządkowana ogólnemu interesowi społecznemu i nie może być podstawą wyzysku człowieka przez człowieka.

Mając na uwadze powyższe założenia, wypowiadaliśmy się i wypowiadamy przeciwko ustrojowi kapitalistycznemu, gdyż nie ma on na celu zaspakajania potrzeb społecznych, lecz nieograniczone zyski i wyzysk pracy najemnej. Przebudowa społeczno-gospodarcza musi zmierzać w kierunku właściwych form uspołecznienia wytwórczości przemysłowej, wymiany towarowej i pieniężnej.

Formy uspołecznienia gospodarstwa narodowego.

5. Planowa rozbudowa gospodarstwa narodowego oraz wzgląd na jego niezależność od czynników obcych uzasadniają oddanie podstawowych gałęzi wytwórczości przemysłowej w bezpośrednie władanie państwa.

Dlatego wypowiadamy się za upaństwowieniem przemysłu zbrojeniowego, wielkiego przemysłu i urządzeń, mających charakter podstawowy (kluczowy) dla całości gospodarki społecznej, środków komunikacyjnych oraz wielkich obszarów leśnych.

Inne rodzaje przemysłu, zwłaszcza przetwórczego i rolnego winny być uspołecznione t. j. oddane na własność i we władanie organizacji spółdzielczych, samorządowych oraz bezpośrednich związków robotniczych.

6. Dokonana przez państwo parcelacja obszarów dworskich jest formą uspołecznienia rolnictwa oraz zapoczątkowaniem dalszych reform rolnych.

Żądamy, aby reszta wielkich majątków przejętych przez państwo oraz t. zw. „dobra martwej ręki" przeszły na własność chłopów z pozostawieniem koniecznej ilości większych gospodarstw dla celów kultury i oświaty rolniczej, które powinny być uspołecznione.

Oparcie wytwórczości rolniczej na gospodarstwach chłopskich uzasadniamy względami społecznymi i ekonomicznymi, gdyż gospodarstwa te najlepiej zużytkowują pracę ludzką, najbardziej sprzyjają uprawom intensywnym oraz hodowli, a nawet zapewniają najwyższe zbiory z jednostki posiadanej ziemi.

Jako główne wytyczne reform rolnych przyjmujemy następujące:

a) ustrój rolny ma być oparty na jednorodzinnych, samodzielnych i ekonomicznie mocnych gospodarstwach, stanowiących indywidualną własność;

b) w tym celu prócz parcelacji majątków wielkich musi być przeprowadzone, w miarę przesiedlania się i odpływu ludności ze wsi, upełnorolnienie lub likwidacja gospodarstw karłowatych;

c) łącznie ze zmianą struktur gospodarstw musi być przeprowadzona komasacja gruntów, melioracje rolne wraz z zalesieniem gleb najlichszych, wyłączonych z użytkowania rolnego;

d) obrót ziemią oraz podział istniejących gospodarstw ma być ujęty w odpowiednie normy prawne, celem zabezpieczenie zdrowej struktury gospodarczej (niepodzielność);

e) techniczne, ekonomiczne oraz organizacyjne braki i niedomagania drobnej gospodarki rolnej zostaną usunięte przez szeroko rozbudowaną spółdzielczość, jak również przy pomocy samorządu rolniczego i zawodowych organizacji społecznych.

7. Przemysł rolny związany z wytwórczością rolniczą, nie może być obejmowany przez państwo. Winien być natomiast własnością i pozostawać w zarządzie chłopskiej spółdzielczości, samorządu terytorialnego oraz celowych organizacji społecznych.

8. Obrót pieniężny musi również podlegać kontroli publicznej. Instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe nie mogą wogóle znajdować się w dyspozycji prywatno-kapitalistycznej, natomiast powinny być w ręku państwa, samorządu i spółdzielczości.

W polityce walutowej i kredytowej widzimy główne narzędzie realizacji planu gospodarczego i sprawiedliwego podziału dochodu społecznego, toteż musi być ona całkowicie niezależna od czynników obcych i kontrolowana przez społeczeństwo.

9. Uważamy, że handel nie powinien być obejmowany przez państwo, lecz również nie może być źródłem wyzysku czy spekulacji na niekorzyść obywateli. Będziemy dążyli do tego, ażeby handel w najszerszym zakresie, zwłaszcza hurtowy, tak w obrocie wewnętrznym jak i zagranicznym, opierał się na spółdzielczości oraz na innych przedsiębiorstwach społecznych.

10. Zakres upaństwowienia gospodarstwa narodowego należy ograniczyć na rzecz innych form uspołecznienia z pobudek niżej przytoczonych:

a) Upaństwowienie przeprowadzone zbyt szeroko, na skutek monopolistycznych przywilejów może hamować rozwój wytwórczości. Natomiast wielość samodzielnych, uspołecznionych środków dyspozycji, pracujących w oparciu o ramowy plan gospodarczy, zapewnia skuteczniej wzmożenie produkcji.

b) Głównym celem przebudowy społecznej jest zdobycie dla warstw ludowych wyższego poziomu dobrobytu przy swobodnym, wszechstronym rozwoju kulturalnym. Monopolistyczna gospodarka państwowa może zmuszać robotników do godzenia się z niską stopą życiową i zagrażać im nowym przymusem i naciskiem ze strony państwowej administracji gospodarczej.

c) Dlatego właściwszą w wielu wypadkach formą uspołecznienia jest przekazanie przedsiębiorstw organizacjom samorządu i spółdzielczości, których działalność warstwy ludowe mogą lepiej kontrolować i wywierać na nie bardziej bezpośredni wpływ.

11. Powyższe organizacje będą zdolne do prowadzenia przedsiębiorstw uspołecznionych, jeżeli istotnie zostaną wyrazem woli i inicjatywy społeczeństwa. Dlatego jest konieczne:

a) ażeby samorząd terytorialny i gospodarczy odpowiednio uzgodniony z zadaniami państwa i oparty na swobodnych demokratycznych wyborach, nie był tylko aparatem pomocniczym dla administracji rządowej, lecz posiadał szerokie możliwości wykonywania własnych zadań gospodarczych i kulturalnych;

b) ażeby spółdzielczość, racjonalnie harmonizująca interesy wytwórczości i spożycia, zachowała samodzielność gospodarczą w zakresie organizowania rolnictwa, pełną autonomię ruchu społecznego oraz demokratyczną strukturę, wyrastającą od dołu, z terenowych placówek spółdzielczych.

Inicjatywa prywatna.

12. Upaństwowienie głównych dziedzin gospodarstwa narodowego nie może tamować dróg rozwoju celowej inicjatywy prywatnej tam, gdzie jest ona społecznie pożyteczna i stanowi bezsprzecznie wyższą od innych formę gospodarki. Terenem

Wojewódzka Biblioteka Publiczna CZYTELNIA w Opolu

inicjatywy i własności prywatnej powinny być: gospodarstwa rolne, przemysł drobny i średni nie wykraczający poza określone normy, rzemiosło oraz pewne kategorie handlu. Inicjatywa prywatna w wymienionych dziedzinach zasługuje na ochronę i poparcie ze strony państwa i samorządu gospodarczego.

13. Użytkowa własność osobista nie jest narzędziem wyzysku człowieka, natomiast zabezpiecza osobistą niezależność obywatela i stanowi podstawę ustroju prawdziwie demokratycznego.

Toteż dążenie obywateli do posiadania czy to własnego warsztatu pracy, czy też domu, czy chociażby własnego mieszkania ze stanowiska dobra społecznego jest uzasadnione i powinno być popierane przez państwo.

Na równi z ochroną użytkowej własności prywatnej państwo powinno ochraniać i popierać indywidualne oszczędności, gdyż z nich narasta wielki kapitał społeczny.

Ogólny plan gospodarki narodowej.

14. Rozwój życia gospodarczego należy ująć w system gospodarki planowej. Ogólny plan gospodarczy winien wytyczyć kierunek rozwojowi i zasady dla całokształtu gospodarki narodowej. W planie znajdzie się — oczywiście tylko ramowe — określenie zadań wszystkich czynników i sił, biorących udział w wytwórczości, wymianie towarowej i obrocie pieniężnym.

W opracowaniu planu gospodarczego powinna wziąć wybitny udział Naczelna Izba Gospodarcza, która będzie powołana do wytyczania dróg rozwoju dla gospodarstwa społecznego. Naczelna Izba Gospodarcza winna być w sposób demokratyczny przeprowadzoną nadbudową wszystkich form samorządu i spółdzielczości.

III. KULTURA I OŚWIATA

Chłopi współtwórcy kultury

1. Najcięższe koleje losu i długoletnią niewolę przebyliśmy zwycięsko przede wszystkim dlatego, że dorobkiem kulturalnym zajęliśmy poważne miejsce pośród narodów świata.

W okresie niewoli politycznej w imieniu Polski wymownie przemawiali polscy pisarze i uczeni.

Wiernie bronił ziemi i mowy ojczystej chłop polski, nie widziany przez innych i lekceważony współtwórca polskiej kultury.

Chłopi w Polsce Ludowej, biorąc na siebie współodpowiedzialność za dalsze losy narodu — zgłaszają swe prawo do wydatnego uczestnictwa w dalszym pomnażaniu dorobku kultury narodowej.

2. Nie możemy jednak nie dostrzec, że często kultura polska była przepojona ujemnymi pierwiastkami psychiki szlachecko-mieszczańskiej. To wszystko w Polsce Ludowej musi ulec gruntownym przemianom pod względem wewnętrznej treści oraz zewnętrznego wyrazu.

Głosimy hasło pełnej demokratyzacji kultury. Jest to dla nas nie tylko sprawa jak najszerszego upowszechnienia przez oświatę zdobyczy kulturalnych, lecz zarazem obowiązek wprowadzenia wybitnych jednostek z ludu oraz wartości kultury ludowej do procesów twórczych kultury polskiej.

Niezwykły wysiłek narodu.

3. W naszej przeszłości nigdy nie doznaliśmy tak barbarzyńskiej grabieży, takiego niszczycielstwa kulturalnego, jak w czasie ostatniej okupacji. Zachłanny najeźdźca jakby jednym uderzeniem usiłował zniweczyć dorobek kulturalny całych wieków.

Ażeby dawniejsze zaniedbania nadrobić, ostatnie spustoszenia usunąć i zająć godne miejsce obok przodujących narodów świata — trzeba nam dokonać niezwykłego wysiłku całego narodu. Nie mniej konieczna tu będzie troskliwość i wydatna pomoc czynników publicznych państwa i samorządu. Budżetowe wydatki państwa i samorządu na oświatę i kulturę muszą zajmować jedno z pierwszych miejsc.

4. Wśród zadań kulturalnych na pierwszym miejscu stawiamy zapewnienie jak najlepszych warunków moralnych i materialnych dla rozwoju twórczości naukowej i artystycznej oraz dobrego wychowania młodzieży.

W zakresie wychowania przedmiotem troski publicznej musi być przygotowanie do uczestnictwa w życiu kulturalnym, społecznym i obywatelskim oraz przysposobienie do pracy zawodowej całej powszechności narodu.

Szkolnictwo.

5. W odrodzonej Polsce prowadzona jest rozległa praca nad reformą szkolną, która powinna być zharmonizowana z duchem dokonywających się przeobrażeń społeczno-ustrojowych.

Pomijając szczegółowe wytyczne tej reformy, wysuwamy tu jako najpilniejsze żądanie — budowę takiego systemu

oświaty publicznej, który radykalnie usunie wiekową krzywdę młodych pokoleń wsi. Osiągnięcie tego celu widzimy w realizacji następujących postulatów:

a) Wychowanie przedszkolne, zorganizowane przy pomocy funduszów publicznych, winno objąć wszystkie dzieci zarówno w mieście jak i na wsi. Do czasu pełnej realizacji tego postulatu należy rozbudować sieć przedszkoli na wsi, przede wszystkim na tych terenach, gdzie rodziny chłopskie znajdują się w szczególnie ciężkich warunkach.

b) Szkoła powszechna, stanowiąca podstawę wszelkiego dalszego kształcenia, musi objąć wszystkie dzieci do lat 15. Szkoła ta winna być tak zorganizowana, aby dziecko wiejskie, narówni z dziećmi innych środowisk osiągało pełny zakres wiedzy i umiejętności, przewidziany w programie.

Dotychczasowy stan rzeczy w tej dziedzinie, uniemożliwiający spełnienie powyższego zadania, musi być jak najszybciej usunięty na drodze zwiększenia liczby nauczycieli, budownictwa szkół, oraz tworzenia szkół zbiorczych dla starszych roczników.

c) Kształcenie na poziomie średnim w zakresie ogólnym, jednak z uwzględnieniem potrzeb pracy zawodowej młodzieży wiejskiej, winno być upowszechnione po przez zorganizowanie średnich szkół ogólnokształcących, zawodowych i dokształcających dla młodzieży do lat 18.

d) Szkoły rolnicze, szkoły i kursy przysposobienia zawodowego, połączone z praktyką we wzorowych gospodarstwach, w instytucjach i organizacjach życia społecznego i gospodarczego wsi, winny objąć całą młodzież wiejską, kształcąc samodzielnych gospodarzy, pracowników i instruktorów rolnictwa ,organizacji i instytucji oraz przedsiębiorstw z wytwórczością rolniczą związanych.

Szkoły zawodowe, organizowane na wsi, powinny uwzględniać także przysposobienie młodzieży wiejskiej do zawodów nierolniczych z uwagi na stały odpływ ludności rolniczej do miast.

e) W programach nauczania na wszystkich wymienionych powyżej szczeblach publicznego systemu kształcenia należy w szerokim zakresie uwzględniać wartości kul-

turalne i wychowawcze oraz potrzeby i warunki życia wsi.

f) Szkolnictwo wyższe w Polsce Ludowej musi zatracić charakter szkół, przeznaczonych dla uprzywilejowanej elity kulturalnej i w całej swej istocie musi być dogłębnie zdemokratyzowane. Powinno być przeznaczone nie tylko dla absolwentów normalnych szkół średnich lecz również dla najwartościowszych jednostek spośród ludu, idących po szkole początkowej przez pracę i zdobywających wykształcenie w szkołach dokształcających oraz przez samouctwo.

g) Cały system kształcenia winien być tak zorganizowany, aby wyższe szczeble wykształcenia były faktycznie dostępne dla młodzieży z warstw ludowych. Dobre rozwiązania programowe, należyte rozmieszczenie sieci szkół (nie tylko w mieście, lecz i na wsi), bezpłatność szkół publicznych, a przede wszystkim szeroka akcja stypendiów i biura — oto konieczne warunki udostępnienia szkół dla wszystkich.

Wysuwamy żądanie, aby najzdolniejsze jednostki spośród młodzieży warstw ludowych w wypadku niezamożności miały udostępnione kształcenie się w szkołach średnich i wyższych na koszt państwa i samorządów.

6. Uznając zasadę, że duszą całego systemu oświaty i wychowania jest przede wszystkim nauczyciel, podkreślamy fakt, iż nauczycielstwo polskie swym dotychczasowym dorobkiem daje gwarancję przebudowania szkoły w duchu zasad demokracji.

Toteż wysiłki te nauczycielstwa, jak również zabiegi o należyte zabezpieczenie warunków moralnych i materialnych dla pracy wychowawczej — w P. S. L. znajdą zawsze życzliwego orędownika.

Oświata dorosłych.

7. Wojna pozostawiła po sobie ogromne zaniedbanie, w wielu wypadkach całkowity analfabetyzm młodzieży z wojennych roczników szkolnych. Dla usunięcia tych braków, oraz celem stałego i systematycznego dokształcania młodzieży i dorosłych, powinny być rozbudowane instytucje oświaty i kultury dorosłych, które bez pomocy państwa i samorządu nie mogłyby spełniać swoich zadań.

Wśród tych instytucji na pierwsze miejsce wysuwają się publiczne biblioteki oświatowe, do zorganizowania których powinien być ustawowo zobowiązany samorząd terytorialny.

Drugim zadaniem, które w zakresie oświaty i kultury dorosłych powinno być wykonane przez państwo i samorząd na podstawie wprowadzonej ustawy, jest jak najszybsze usunięcie analfabetyzmu młodzieży pozaszkolnej i dorosłych.

8. Ostateczne wyniki postępu kulturalnego zależne są nietylko od systemu szkolnego i zorganizowanej oświaty dorosłych przy współdziałaniu organów publicznych. Ważniejsze bowiem znaczenie przedstawiają samorzutne i samodzielne dążenia oświatowe i społeczno-wychowawcze warstw ludowych.

Opierając się na chlubnej tradycji ludowej pracy oświatowej, a szczególnie na dorobku doniosłego ruchu młodzieży wiejskiej, będziemy wydatnie uczestniczyli w społecznym ruchu oświatowo-wychowawczym i kulturalnym.

IV. OPIEKA NAD ŻYCIEM LUDZKIM

Zdrowie publiczne.

1. Działania wojenne, a w większym jeszcze stopniu potworne zbrodnie hitlerowskich zwyrodnialców pozbawiły nas nie tylko milionowych istnień ludzkich, lecz także nadszarpnęły w przerażających rozmiarach siły żywotne narodu.

Toteż wysiłkiem zbiorowym, przy wydatnej pomocy państwa oraz samorządów musimy zorganizować opiekę nad zdrowiem publicznym.

2. Sprawa zdrowia publicznego jest tak ważna, że państwo winno ująć w swe ręce generalne jej załatwienie przez organizację Powszechnej Służby Zdrowia, obejmującej swym zasięgiem zarówno teren wiejski jak i miejski.

Podstawowymi komórkami wykonawczymi Powszechnej Służby Zdrowia winny być:

a) szeroko rozbudowane w oparciu o samorząd szpitalnictwo powiatowe,
b) gminne „ośrodki zdrowia", a gdzie istnieją ku temu korzystne warunki — spółdzielnie zdrowia.

3. W oparciu o „ośrodki zdrowia" lub spółdzielnie zdrowia należy zorganizować: pomoc zdrowotną dla ogółu ludności, zwalczanie chorób społecznych (gruźlica, choroby weneryczne) oraz epidemicznych, poradnie eugeniczne, opiekę akuszeryjną nad matką i dzieckiem w okresie porodowym i t. p.

Ochrona pracy.

4. Wypowiadamy zasadę, że każdy człowiek zdolny do pracy, jest obowiązany do jej wypełniania. Społeczeństwo winno mu jej dostarczyć w ramach przyjętego planu gospodarczego. Dlatego też należy zmierzać do tego, ażeby wypłacanie zasiłków dla bezrobotnych było rzadką koniecznością.

Natomiast starcy, inwalidzi pracy i chorzy mają prawo do opieki i pomocy ze strony odpowiednich, prawem ustalonych organów ubezpieczeniowych.

Ubezpieczenia społeczne powinny być równomiernie rozszerzone na wszystkie dziedziny pracy.

Opieka społeczna.

5. Koniecznością jest jak najdalej idąca opieka społeczna, przede wszystkim nad ludźmi zniszczonymi i upośledzonymi przez wojnę.

Szczególnie każde dziecko, nie posiadające rodziców lub dostatecznej opieki rodzicielskiej, ma prawo do opieki społecznej, zapewniającej wychowanie i wykształcenie, odpowiadające jego zdolnościom.

Państwo ma obowiązek roztaczania troskliwej opieki nad inwalidami wojennymi oraz wdowami i sierotami po poległych.

Za żołnierzy walczących o Polskę należy uznać członków wszystkich formacji wojskowych z czasów wojny, a także uczestników konspiracyjnej walki i pracy niepodległościowej.

C. POLSKA W ŚWIECIE.

Przyjaźń i współpraca ze sprzymierzeńcami.

1. Polska powstała do życia z krwawego trudu, wysiłków i nieprzejednanej wobec przemocy wroga postawy całego narodu.

Z serdeczną wdzięcznością wspominamy zasługi walczących o wolność szeregów partyzanckich oraz wszystkich oddziałów Armii Polskiej w kraju i za granicą.

Nie byliśmy nigdy i nie jesteśmy zaślepieni złudzeniami polskiej mocarstwowości, realnie stwierdzamy, że nasze siły materialne w czasie wojny były skromne.

2. Toteż zachowamy wdzięczną pamięć o niewątpliwym fakcie, iż potężny Związek Radziecki swym bohaterstwem i poświęceniem wybitnie zadecydował o rozgromieniu wrażych sił

hitlerowskiego faszyzmu, a w następstwie o naszym wyzwoleniu.

W równej mierze żywić będziemy wdzięczność dla wielkich narodów anglosaskich. Wyrażamy szczery podziw dla ich wytrwałej postawy i wielkich ofiar na rzecz zwycięstwa, dla ich ogromnej potęgi technicznej i moralnej, której nie zawahały się rzucić na szalę wojny w obronie praw człowieka i wolności narodów.

3. Zawarte przymierze Polski ze Związkiem Radzieckim uważamy za jedno z najważniejszych osiągnięć rządów odrodzonej Polski i wyrażamy niezłomną wolę trwałego utrzymania tego przymierza. Trwałość przymierza polsko-radzieckiego zależeć będzie od uczciwego zlikwidowania sporów przeszłości i od narastających związków przyjaźni, o których powinny świadczyć czyny, a nie same słowa.

4. Na równi podtrzymujemy przyjaźń i stare przymierze z mocarstwami zachodnimi, W. Brytanią i Francją, z wdzięcznością wspominając, iż te państwa pierwsze pośpieszyły nam z pomocą w tragicznych dniach wrześniowych 1939 r. Chcemy wierzyć, że doświadczenia tych dni i krwawych lat następnych ustaliły w pojęciu tych mocarstw opinię o Polsce, jako o kraju, który wykazał, że potrafi bronić swej niepodległości i honoru nawet w najgorszych okolicznościach i zawsze wiernie wywiązuje się z przyjętych zobowiązań.

5. Z największą radością manifestujemy uczucie oddawnej przyjaźni narodu polskiego dla potężnych Stanów Zjednoczonych A. P. i wyrażamy wielką gotowość utrzymania z nimi trwałych związków współdziałania w imię wzniosłych idei demokratycznych, które przez Stany Zjednoczone tak wspaniale są reprezentowane.

Nie zapomnimy nigdy, że w chwili największego triumfu przemocy hitlerowskiej i rozpętania się nad światem szatańskich wprost zbrodni otrzymaliśmy od Stanów Zjednoczonych w niezapomnianej Karcie Atlantyckiej oraz w „czterech wolnościach" — umocnienie na duchu i zapowiedź lepszej przyszłości.

Przyjaźń i współdziałanie z innymi narodami.

6. Ważną rolę przypisujemy naszym związkom przyjaźni i współdziałania z innymi, a przede wszystkim — sąsiednimi narodami i państwami.

Wierzymy, że z narodem czeskim, z którym nas wiąże tyle więzów pokrewieństwa i podobieństw kulturalnych, a nie mniej także wspólnych interesów obronnych przed wspólnym wrogiem, znajdziemy wreszcie trwałe porozumienie i wytkniemy drogę współdziałania obu bratnich narodów. Zaolzie nie może stać się zarzewiem nowej nienawiści i sporu. Sprawa tej ziemi winna być załatwiona zgodnie z wolą zamieszkałego tam ludu, w drodze bezpośredniego układu obu państw.

Zgodnie z przymierzem polsko-radzieckim pragniemy pozostawać w dobrych sąsiedzkich stosunkach i współdziałaniu kulturalnym z narodami: ukraińskim, białoruskim i litewskim.

Braterskie uczucie oraz szczera chęć nawiązania ściślejszych stosunków w zakresie wymiany usług kulturalnych i gospodarczych, kierują nas ku południowej Słowiańszczyźnie: ku bohaterskiej Jugosławii i Bułgarii.

Wyrażając głęboki podziw dla narodu Serbo - Łużyckiego pragniemy z nim ścisłej współpracy i okazania pomocy w jego dążeniu do niepodległości, na którą wiekową walką całkowicie zasłużył.

Głosimy potrzebę solidarności i współpracy wszystkich narodów słowiańskich. Zadaniem tej współpracy może być tylko obrona przed wspólnym germańskim niebezpieczeństwem, jak również wspólna praca dla rozwoju Słowiańszczyzny i świata.

Jednym z głównych czynników zbliżających narody słowiańskie oraz bliskich nam położeniem Węgrów i Rumunów, jest chłopski, ludowy i rolniczy charakter tych krajów. Przeto chłopi, zdobywając należną im rolę w życiu narodów, powinni stać się pionierami i głównymi współtwórcami sąsiedzkich przyjaznych stosunków oraz trwałej współpracy.

Ziemie zachodnie — stosunek do Niemców.

7. Głosimy prawo powrotu na ziemie naszych przodków, na nasze ziemie gniazdowe. Oparcie granicy na Nisie Łużyckiej i Odrze ze Szczecinem, jako strażnicą praw naszych na Bałtyku jest koniecznością i niezbędnym warunkiem istnienia naszej państwowości.

Przyznanie nam ziem zachodnich uważamy również za należne nam wyrównanie krzywd, zadanych polskiemu narodowi przez Niemców w ostatniej wojnie. Jedynie te granice mogą być gwarancją naszego bezpieczeństwa na przyszłość.

8. Wiekowe doświadczenie usprawiedliwia dostatecznie naszą nieufność do Niemców i nakazuje w stosunku do nich

zajęcie stałego frontu obronnego. Nie chcemy też mieć ludności niemieckiej w nowej Polsce.

Wysiedlenie Niemców z Polski uważamy za konieczny warunek naszej obronności.

Pokój i współpraca narodów świata.

9. Żaden naród nie ma tyle powodów co Polska do przywiązywania specjalnej wagi do zasad organizującego się w świecie pokoju. Zbyt wiele doświadczyliśmy na sobie i na swoich ziemiach w ciągu wieków i dwóch wojen światowych, byśmy nie mieli z trwogą myśleć o ewentualności następnej. Jesteśmy więc zwolennikami trwałego pokoju t. zn. pokoju światowego.

W tym celu winna być przede wszystkim przywrócona moc prawa, samowolnie naruszonego w ostatniej wojnie przez agresorów. Dotrzymywanie zawartych paktów i przyjętych zobowiązań jest warunkiem zachowania porządku prawnego, na jakim oprzeć się powinna Organizacja Narodów Zjednoczonych. Kongres pokojowy wzgl. wspomniana Organizacja muszą wyjść z podstawowych założeń etycznych, że wyrządzona krzywda wymaga naprawy i odszkodowania, że gwałt nie może być źródłem prawa, że pomiędzy narodami panuje równość moralna. Ta właśnie równość ma chronić małe narody przed supremacją wielkich, ma im zapewnić na swych terytoriach niezależność i niepodległość

Nie chcemy podziału na sfery wpływu, jako uwłaczające godności narodów. Jesteśmy też przeciwnikami wielkich bloków państwowych, któreby kryły nowe zarzewie wojny. Natomiast widzimy potrzebę ogólnoświatowego zjednoczenia narodów.

Suwerenność zarówno narodów małych jak i wielkich nie powinna być przeszkodą w osiągnięciu najważniejszego celu, jakim jest zbiorowe bezpieczeństwo świata i ochrona pokoju. Dla osiągnięcia trwałego pokoju w świecie wszystkie narody muszą być gotowe część swoich uprawnień przelać na rzecz owej wielkiej Spólnoty — Organizacji Narodów Zjednoczonych.

10. Dla zabezpieczenia swej niepodległości i suwerenności Polska musi mieć także odpowiednie warunki do rozwijania normalnego życia gospodarczego i kulturalnego. Żaden kraj w tym stopniu co Polska nie został zrujnowany wojną. To zniszczenie nie było tylko przypadkowym skutkiem działań wojennych; przeważnie było ono rezultatem przemyślanego i z dzikim okru-

cieństwem wykonanego planu niemieckiego, godzącego wyraźnie w nasze istnienie.

Te momenty muszą być wzięte pod uwagę przy wymierzaniu Polsce sprawiedliwości. Start do nowego życia musi być Polsce umożliwiony przez odpowiedni udział w odszkodowaniach wojennych i pomoc udzieloną jej przez inne narody.

Wierzymy, że przez wolny dostęp do surowców, przyznanie należnego odszkodowania od Niemiec i użyczenie niezbędnych kredytów — Polska będzie mogła dźwignąć się gospodarczo i uczestniczyć w ogólnoświatowej wymianie dóbr. Uznajemy szkodliwość dążenia do całkowitej samowystarczalności gospodarczej jakiegokolwiek narodu czy państwa i zamykania się przed wymianą dóbr materialnych i kulturalnych. Toteż chcemy utrzymać kontakt z całym światem i będziemy strzegli wytrwale zasady niezależności naszej polityki gospodarczej, jako podstawy i gwarancji niezawisłości politycznej.

HASŁA PROGRAMOWE

1) Wielki wychowawca naszego Stronnictwa Wincenty Witos często wskazywał, że największą zdobyczą i wartością dla chłopów jest własne państwo. To samo Kongres P. S. L. dzisiaj powtarza: prawdziwie niepodległa i samodzielna Polska jest najdroższym skarbem chłopów, którego strzec i bronić, za który nawet „najwyższą cenę, bo cenę krwi"*) płacić powinni.

2) Polska, odrodzona po najokrutniejszej w dziejach wojnie dzięki nieugiętej postawie narodu i ofiarnej walce ludowych szeregów bojowych, na zawsze musi być Polską Ludową. O jej rządach i porządku w niej mają decydować swobodnie chłopi, robotnicy oraz inne warstwy twórczej pracy.

3) PSL na stałe i bez zastrzeżeń może uczestniczyć tylko w rządach ludowych, w sposób konstytucyjny i na podstawie nie sfałszowanej woli ludu powołanych.

Następnie PSL słusznie domaga się, ażeby współudział chłopów w odpowiedzialności za państwo był współmierny z ich znaczeniem społecznym, gospodarczym i moralnym w życiu narodu.

4) Głosiliśmy od dawna i powtarzamy obecnie hasło solidarnej walki i pracy wespół z klasą robotniczą. Wyznajemy też zasadę, że w tym wspólnym froncie demokracji polskiej winna zajmować należne jej miejsce inteligencja pracująca oraz inne miejskie grupy pracownicze.

Warunkiem solidarnej współpracy obozu demokracji jest bezwzględne unikanie przewagi i nacisku jednej warstwy ludowej nad drugą.

---

*) słowa Wincentego Witosa.

5) Wchodzimy do obozu demokracji z wyraźnym ideowo-społecznym obliczem. Nasza ideologia głosi:

a) wielka jest cena pracy rolnika, pracy wolnej, samodzielnej i twórczej. Dążeniem innych, ażeby praca każdego człowieka, jako wyzwolona od ucisku i wyzysku, było źródłem szczęścia i radości — podajemy bratnią dłoń;

b) wierzymy w moralne siły człowieka, w jego zdolność do wzajemnej pomocy i współdziałania i uważamy to za główny czynnik rozwoju społecznego.

Toteż wyznajemy wielkie idee chrystianizmu, na których chcemy oprzeć odrodzenie moralne społeczeństwa.

6) Demokracja — realizując swoje zasady w polityce, w organizacjach społecznych, gospodarce i kulturze — nie może się wyrzekać uzyskanych przez lud w krwawych walkach zdobyczy politycznych. Pełnej wolności człowieka w życiu prywatnym i publicznym nie wyrzekniemy się za żadną cenę!

Uważamy, że wojna powinna była całkowicie pogrzebać wzory totalistycznych rządów. Państwo w żadnym wypadku nie może dławić swobód obywateli, lecz musi ich pożytkowi i rozwojowi jak najlepiej służyć.

Nie możemy nigdy dopuścić do tego, aby powróciły sanacyjne czasy, kiedy wyrocznią i stróżem prawowierności obywatelskiej była „granatowa policja".

7) Jedyne wyjście z okresu przełomowego odrodzonej Polski widzimy w przeprowadzeniu całkowicie swobodnych i demokratycznych wyborów do przyszłego sejmu. Wybory te muszą odbyć się zgodnie z Konstytucją Marcową z 1921 roku oraz ordynacją wyborczą, z jej zasadami zgodną. Przyszły sejm winien być sejmem konstytucyjnym, który uchwali nową konstytucję Polski Ludowej, gwarantującą demokratyczno-republikański ustrój państwa.

W tym ustroju tylko wola narodu może być źródłem wszelkich praw, a sejm — jako wierne zwierciadło tej woli — musi być wybierany bez jakiegokolwiek nacisku w wyborach powszechnych, tajnych, bezpośrednich, równych i proporcjonalnych.

8) Dokonane fakty przebudowy ustroju społeczno-gospodarczego cofnięte być nie mogą. Ani ziemia nie wróci do obszarników, ani przemysł do fabrykantów, ani też banki do bankierów.

Upaństwowienie, czy inne formy uspołecznienia muszą mieć określone granice i nie mogą unicestwiać inicjatywy prywatnej, tak niezbędnej przy odbudowie kraju i w ożywieniu wytwórczości.

Gospodarka państwowa nie może się przeradzać w wybujały kapitalizm państwowy, który Państwu dawałby tylko pozorne oznaki siły, a warstwom pracującym mógłby zagrażać podobną nędzą, jak w ustroju kapitalistycznym. Żądamy przebudowy społecznej, któraby realizowała skutecznie zasadę wolności od nędzy.

9) Ziemię, która po długich wiekach krzywdy społecznej wróciła do prawowitych właścicieli i gospodarzy, bierzemy z pełnym poczuciem odpowiedzialności. Musimy jeszcze licznych udoskonaleń dokonać, ażeby ziemia ojczysta, w naszym ręku pozostająca, stała się bogatym źródłem wyżywienia i dobrobytu całego narodu.

Czasy wyzysku pracy rolnej muszą jednak całkowicie przeminąć. Praca rolnika musi przynosić współmierne do innych zawodów korzyści. Równowaga cen za produkty rolnicze i towary przemysłowe musi być sprawiedliwie ustalona.

10) Chłopi w dobie obecnej już nie tylko za żywicieli narodu się uważają. Byli i są współtwórcami polskiej kultury. Chcą uczestniczyć w pełnym korzystaniu ze wszystkich zdobyczy kulturalnych i przyczyniać się bezpośrednio do ich dalszego pomnażania. Żądają jednak naprawy krzywdy oświatowej, wyrządzonej przez to, że szkoła dla chłopskich dzieci nie była i nie jest jeszcze szeroko otwarta.

11) Nie zapomnimy nigdy, że o całkowitej klęsce Niemiec, a przeto i naszym wyzwoleniu zdecydowały potężne siły zbrojne sprzymierzonych demokracji, z którymi pragniemy utrwalać związki przyjaźni i pokojowej współpracy.

Przede wszystkim z sąsiedzkim Związkiem Radzieckim chcemy ugruntować i utrwalić zawarte przymierze. Uprzedzenia, spory i zatargi przeszłości chcemy usunąć, ażeby mogła zapanować atmosfera wzajemnej przyjaźni i trwałego współdziałania.

Dawne przymierze z W. Brytanią i Francją, potwierdzone w czasie wojny pieczęcią krwi, chcemy utrzymać i dostosować do warunków pokojowej współpracy. Ze Stanami Zjednoczonymi A. P. łączą nas oddawna serdeczne związki przyjaźni. Pragniemy je nadal rozwinąć w stałe współdziałanie dla krzewienia i ugruntowywania nigdy nie zapomnianych „Czterech

Wolności", ogłoszonych dla ludzkości przez wielkiego Prezydenta Franklina Roosvelta.

12) Z sąsiedzkimi i pobliskimi narodami i państwami chcemy utrzymać ścisłe związki przyjaźni, współdziałania oraz wzajemnej wymiany dóbr materialnych i kulturalnych.

Szczególnie w stosunku do narodów słowiańskich zgłaszamy szczerą chęć współpracy na polu gospodarczym i kulturalnym. Uważamy, że nadeszła już epoka solidarności i współdziałania wszystkich narodów słowiańskich na rzecz ich wspólnego szczęścia i dobra ludzkości.

13) Nikomu tyle, co Polsce, nie zależy na trwałości pokoju. Toteż z nieopisaną radością witamy organizowanie pokoju światowego, w oparciu o wielką Spólnotę — Organizację Narodów Zjednoczonych. Wierzymy, że w oparciu o nią będzie zbudowane trwałe, zbiorowe bezpieczeństwo świata.

14) Do współpracy międzynarodowej Polska staje ogromnie wycieńczona po strasznym upływie krwi, po olbrzymich zniszczeniach jej mienia i dorobku kulturalnego.

Ponadto mamy dokonać oprócz odbudowy kraju olbrzymiego zadania i musimy je wykonać szybko, gdyż od tego w wielkim stopniu zależna jest nasza niepodległość. Tym zadaniem jest uporządkowanie i zagospodarowanie odzyskanych ziem zachodnich.

Chłopi polscy muszą w wykonaniu tego zadania spełnić czołową rolę!

15) Naszym naczelnym hasłem na progu nowego 50-lecia pracy i walki musi być osiągnięcie pełnej jedności Ruchu Ludowego, nie z naszej winy naruszonej. Sami chłopi o tej jedności muszą decydować i przed zamachami obcych ruchowi ludowemu czynników zwycięsko jej bronić!

Głosimy pokój i pojednanie pośród ludzi i grup społecznych, które wytyczają sobie jeden wspólny cel — budowę Polski Ludowej.

ADWOKAT
TADEUSZ WONER
Kraków, Batorego 17 m. 8
Tel. 544-10

§ 1.

STATUT
Polskiego Stronnictwa Ludowego

I. NAZWA, CEL, ŚRODKI i TEREN DZIAŁANIA

Stronnictwo nosi nazwę: Polskie Stronnictwo Ludowe, nazywane w dalszym ciągu niniejszego statutu w skrócie P. S. L.

§ 2.

P. S. L. ma na celu urzeczywistnienie swego programu dla dobra Narodu i Państwa Polskiego.

§ 3.

Do urzeczywistnienia swego programu P. S. L. dążyć będzie przez:

a) zorganizowanie do pracy politycznej, społecznej, gospodarczej, oświatowej i kulturalnej warstwy chłopskiej oraz wszystkich tych, którzy uznają za swój program P. S. L. i w urzeczywistnieniu jego widzą dobro Narodu i Państwa Polskiego;

b) szerzenie uświadomienia co do celów sformułowanych w programie P. S. L. w całym społeczeństwie polskim;

c) udział przedstawicieli P. S. L. w organach państwowych, samorządu terytorialnego i gospodarczego oraz w organizacjach społecznych, gospodarczych, oświatowych i kulturalnych;

d) podejmowanie wszelkiej inicjatywy i publicznych wystąpień, które zmierzają do urzeczywistnienia programu P. S. L.

§ 4.

Terenem działalności P. S. L. jest obszar Rzeczyspospolitej Polski oraz polskie ośrodki za granicą, o ile nie sprzeciwia się to prawom danego państwa.

II. CZŁONKOWIE

§ 5.

Członkiem P. S. L. może być każdy (a) obywatel (a) Rzeczypospolitej Polskiej o nieposzlakowanej czci, o ile zostanie przyjęty (a) do koła P. S. L. zgodnie z przepisami niniejszego statutu.

§. 6

1. Członków P. S. L. przyjmuje Zarząd Koła P. S. L. na podstawie pisemnej deklaracji, stwierdzającej, że program i statut P. S. L. są kandydatowi znane, zaopatrzonej w podpisy 2 członków P. S. L., którzy biorą na siebie odpowiedzialność za moralne i polityczne kwalifikacje kandydata.

2. Osoby, które były członkami innych organizacji politycznych mogą być przyjęte do Koła P. S. L. tylko po uprzednim wyrażeniu na to zgody przez Zarząd Powiatowy P. S. L.

3. Kandydatów na członków P. S. L., którzy należąc uprzednio do innych organizacji politycznych, piastowali godności we władzach, oprócz władz naczelnych tych organizacji, przyjmuje Zarząd Koła po uprzednim wyrażeniu zgody na przyjęcie przez Zarząd Wojewódzki P. S. L.

4. Kandydatów na członków P. S. L., którzy, należąc do innych organizacji politycznych, piastowali godności we władzach naczelnych tych organizacji, przyjmuje Zarząd Koła, po uprzednim wyrażeniu zgody na przyjęcie przez Naczelny Komitet Wykonawczy.

§ 7.

Członek P. S. L. ma obowiązek:

a) stać na straży niepodległości i ustroju demokratycznego Państwa Polskiego;
b) postępować zgodnie z ideowymi zasadami P. S. L. i szerzyć jego ideologię wśród otoczenia;
c) wypełniać program P. S. L.;

d) brać czynny udział w pracach podejmowanych przez P. S. L.;
e) stosować się do uchwał i zarządzeń władz P. S. L.;
f) przestrzegać koleżeńskiej lojalności i solidarności w stosunku do innych członków;
g) płacić składkę członkowską;
h) popierać prasę P. S. L.

§. 8.

1. Członek P. S. L. może być wykluczony z Koła, jeżeli:
a) działa na szkodę Narodu lub Państwa Polskiego;
b) działa na szkodę P. S. L.;
c) nie wykonuje obowiązków, wynikających ze statutu, programu i uchwał władz P. S. L.;
d) postępuje niezgodnie z zasadami moralności publicznej.

2. W przypadkach mniejszej wagi, lub w razie istnienia okoliczności łagodzących, może być orzeczone zawieszenie członka w jego prawach na okres nie dłuższy od jednego roku.

§ 9.

1. Za wykroczenie przewidziane w § 8 pkt. 1, lit. a, b, c, właściwym do wydania orzeczenia o wykluczeniu lub zawieszeniu jest:
a) Zarząd Powiatowy w odniesieniu do tych osób, które nie są członkami władz powiatowych i wyższych;
b) Naczelny Komitet Wykonawczy P. S. L. w odniesieniu do członków władz powiatowych i wyższych.

2. Za wykroczenia przewidziane w § 8 pkt. 1 lit. d, właściwymi do wydawania orzeczenia i wykluczeniu są sądy partyjne:
a) powiatowe — jeśli chodzi o członków wymienionych w pkt. 1 lit. a;
b) wojewódzkie — jeżeli chodzi o członków władz powiatowych;
c) główny — jeśli chodzi o członków władz wojewódzkich i władz naczelnych.

§ 10.

1. Członek P. S. L. wykluczony lub zawieszony orzeczeniem Zarządu Powiatowego może odwołać się do Głównego Sądu Partyjnego, który wydaje orzeczenie ostateczne.

§ 11.

Od orzeczeń przewidzianych w § 9 pkt. 2 lit. a, b, przysługuje członkowi prawo odwołania się do Sądu Partyjnego wyższego ogniwa organizacyjnego, który wydaje orzeczenie ostateczne.

§ 12.

Zarządy Powiatowe i Wojewódzkie, Naczelny Komitet Wykonawczy i Sądy Partyjne wydają orzeczenia bądź z własnej inicjatywy, bądź też na wniosek zgłoszony na piśmie przez członka lub jakikolwiek zarząd.

III. ORGANIZACJA P. S. L.

1. Postanowienia ogólne.

§ 13.

1. Organizacja ogniw P. S. L. jest oparta w zasadzie na podziale Państwa na województwa, powiaty, gminy i gromady.
2. W miejscowościach o dużej ilości mieszkańców może być utworzone dwa lub więcej Kół P. S. L.

§ 14.

Wszystkie ogniwa organizacyjne P. S. L. podlegają zarządzeniom Władz Naczelnych stosownie do zakresu ich uprawnień, określonych w rozdziale IV niniejszego statutu.

2. Koła P. S. L.

§ 15.

1. Podstawową jednostką organizacyjną P. S. L. jest Koło, działające na terenie wsi, osady lub miasta.
2. Koło nie może liczyć mniej niż 10 członków. W braku dostatecznej ilości członków w jednej wsi do Koła mogą należeć mieszkańcy kilku wsi sąsiednich.

§ 16.

Organami Koła są:
a) Walne Zebranie;
b) Zarząd;
c) Komisja Rewizyjna.

§ 17.

1. Walne Zebranie Koła zwołuje Zarząd.

2. Zarząd zobowiązany jest zwołać Walne Zebranie Koła z początkiem roku kalendarzowego dla złożenia sprawozdania z wykonania obowiązków (§ 19 lit. c) i dokonania wyboru nowych władz (§ 19 lit. a).

3. Zarząd obowiązany jest zwołać Nadzwyczajne Walne Zebranie Koła na żądanie ⅓ członków Koła, Komisji Rewizyjnej Koła, lub też na żądanie zarządów wyższych ogniw organizacyjnych najpóźniej w przeciągu dwóch tygodni od daty zgłoszenia żądania.

4. Przy żądaniu zwołania Walnego Zebrania Koła winny być podane powody żądania.

5. Na Walnym Zebraniu przewodniczy prezes lub wybrany przewodniczący.

§ 18.

1. O zwołaniu Walnego Zebrania Koła Zarząd obowiązany jest ogłosić co najmniej na 7 dni przed terminem, podając miejsce, czas i porządek obrad.

2. O Walnym Zebraniu należy zawiadomić władze wyższego ogniwa, a po zebraniu złożyć z niego sprawozdanie.

3. Uchwały na Walnym Zebraniu zapadają zwykłą większością głosów i są prawomocne przy każdej ilości członków.

4. Głosowanie przy wyborach Zarządu i Komisji Rewizyjnej jest tajne za wyjątkiem wypadku, kiedy ilość zgłoszonych kandydatów odpowiada liczbie mandatów. Głosowanie w innych sprawach jest jawne, chyba, że tajnego głosowania zażąda ¼ uprawnionych do głosowania.

§ 19.

Do kompetencji Walnego Zebrania Koła należy:

a) wybór i odwołanie Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej;

b) wybór delegatów na Walny Zjazd Powiatowy P. S. L. po jednym delegacie na każdych 10 członków Koła;

c) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań z działalności Zarządu i udzielanie pokwitowania z wykonania przez Zarząd obowiązków;

d) ustalenie wytycznych dla działalności Zarządu w ramach programu P. S. L. i niniejszego statutu oraz zarządzeń wydanych przez wyższe władze.

§ 20.

1. Zarząd Koła składa się z Prezesa, Wiceprezesa, Sekretarza i Skarbnika oraz zastępców Sekretarza i Skarbnika.

2. W kołach liczących ponad 20 członków wybiera się 2 wiceprezesów.

3. Zastępcy Sekretarza i Skarbnika obejmują funkcje w razie ustąpienia Sekretarza lub Skarbnika albo zaistnienia przeszkód, które uniemożliwiają im wykonanie obowiązków.

§ 21.

1. Zarząd Koła kieruje wszelkimi pracami organizacyjnymi, jakich wymaga wykonywanie programu i statutu oraz zarządzeń wydanych przez władze wyższe.

2. Zarząd Koła zbiera się w miarę potrzeby, a przynajmniej raz na miesiąc.

3. Dla prawomocności uchwał Zarządu wymagana jest obecność co najmniej 3 członków Zarządu.

4. Uchwały Zarządu zapadają zwykłą większością głosów.

§ 22.

Koło na zewnątrz reprezentuje Prezes, a w jego zastępstwie Wiceprezes lub upoważniony członek Zarządu. Korespondencję podpisuje Prezes i Sekretarz.

§ 23

1. Komisja Rewizyjna Koła składa się z 3 członków, którzy spośród siebie wybierają przewodniczącego i zastępcę.

2. Do zadań Komisji Rewizyjnej Koła należy badanie prawidłowości i celowości gospodarki finansowej Koła.

3. Komisja Rewizyjna obowiązana jest co najmniej 2 razy do roku sprawdzić rachunkowość i stan kasy Koła oraz złożyć na Walnym Zebraniu sprawozdanie z dokonanych czynności, składając jednocześnie wnioski w sprawie udzielenia pokwitowania Zarządowi Koła.

3. Władze gminne Kół P. S. L.

§ 24.

1. Władze gminne P. S. L. mogą być powołane, jeżeli na terenie danej gminy są zorganizowane co najmniej trzy Koła.

2. Władzami gminnymi P. S. L. są:
a) Walne Zebranie Gminne;
b) Zarząd Gminny;
c) Gminna Komisja Rewizyjna.

3. W Walnym Zebraniu Gminnym biorą udział członkowie wszystkich Kół P. S. L. danej gminy.

4. Postanowienia §§: 17 pkt. 1, 2, 4, 5; 18 pkt. 2, 3, 4; 19 lit. a, c, d; 20 — 23 stosuje się analogicznie.

§ 25.

Zarząd obowiązany jest zwołać Walne Zebranie na zgłoszone na piśmie żądanie Zarządów 3 Kół, Gminnej Komisji Rewizyjnej lub też na żądanie władz wyższych.

§ 26.

O zwołaniu Walnego Zebrania Gminnego Zarząd obowiązany jest zawiadomić wszystkich członków co najmniej na 2 tygodnie przed terminem Walnego Zebrania.

4. Władze Powiatowe P. S. L.

§ 27.

Władze Powiatowe P. S. L. winny być powołane, jeżeli na terenie danego powiatu jest zorganizowanych co najmniej 10 Kół.

§ 28.

Władzami Powiatowymi P. S. L. są:
a) Walny Zjazd Powiatowy;
b) Zarząd Powiatowy;
c) Powiatowa Komisja Rewizyjna;
d) Powiatowy Sąd Partyjny.

§ 29.

Walny Zjazd Powiatowy stanowią:
a) Delegaci Kół po jednym od każdych 10 członków;
b) Członkowie Zarządów Kół;
c) Prezesi Zarządów Gminnych;
d) Członkowie Zarządu Powiatowego;
e) Członkowie Powiatowej Komisji Rewizyjnej;
f) Członkowie Powiatowego Sądu Partyjnego.

§ 30.

1. Walny Zjazd Powiatowy zwołuje Zarząd Powiatowy.

2. Zarząd obowiązany jest zwołać Walny Zjazd w pierwszej połowie roku kalendarzowego dla złożenia sprawozdania z działalności oraz dokonania wyboru nowych władz.

3. Niezależnie od przypadku przewidzianego w pkt. 2. niniejszego paragrafu Zarząd obowiązany jest zwołać Nadzwyczajny Walny Zjazd na zgłoszone na piśmie żądanie Zarządów 5 Kół lub 3 Zarządów Gminnych, Komisji Rewizyjnej Powiatowej albo też na żądanie władz wyższych najpóźniej w ciągu miesiąca od daty zgłoszenia żądania.

4 Postanowienia § 17 pkt. 4 i 5 mają tu analogiczne zastosowanie.

§ 31.

1. O zwołaniu Walnego Zjazdu Powiatowego Zarząd obowiązany jest zawiadomić Zarządy Kół oraz ogłosić w prasie partyjnej co najmniej na 2 tygodnie przed wyznaczonym terminem, podając miejsce, czas i porządek obrad. Postanowienia § 18 pkt. 2 mają tu analogiczne zastosowanie.

2. Uchwały na Walnym Zjeździe zapadają zwykłą większością głosów i są prawomocne przy każdej ilości obecnych członków.

3. Głosowanie przy wyborach Prezesa, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Partyjnego jest tajne, z wyjątkiem wypadku kiedy ilość zgłoszonych kandydatów odpowiada ilości mandatów. Głosowanie w innych sprawach jest jawne, chyba że tajnego głosowania zażąda 1/10 uprawnionych do głosowania.

§ 32.

Do kompetencji Walnego Zjazdu Powiatowego należy:

a) wybór i odwołanie członków Zarządów oraz zastępców, Komisji Rewizyjnej i Sądu Partyjnego;
b) wybór delegatów na Walny Zjazd Wojewódzki po 1 delegacie na każdych 100 członków;
c) wybór delegatów na Kongres P. S. L. po jednym delegacie na każdych 500 członków;
d) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań, bilansu oraz rachunku dochodów i wydatków za rok ubiegły i kwitowanie władz z wykonania przez nie obowiązków;
e) ustalenie wytycznych dla działalności Zarządu Powiatowego w ramach programu P. S. L. i niniejszego statutu oraz zarządzeń wydanych przez władze wyższe.

§ 33.

1. Zarząd Powiatowy składa się z Prezesa, 10 członków i 4 zastępców, wybranych na przeciąg jednego roku. Postanowienia §20 pkt. 3 mają analogiczne zastosowanie.

2. Prezes i Wiceprezesi Powiatowego Zarządu mogą być wybrani tylko spośród tych członków, którzy należeli do P. S. L. przez ostatnie 2 lata bez przerwy.

§ 34.

Wyboru Prezesa dokonuje się oddzielnie od wyboru pozostałych członków Zarządu. Kandydat na Prezesa winien uzyskać bezwzględną większość głosów. Jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał bezwzględnej większości ważnie oddanych głosów, wówczas głosowanie winno być ponowione, przy czym w drugim głosowaniu głosuje się tylko na dwie osoby, które w głosowaniu pierwszym uzyskały największą ilość głosów.

§ 35.

Za wybranych na członków Zarządu uważa się osoby, które uzyskały największą ilość głosów.

§ 36.

Wybrany przez Walny Zjazd Zarząd obowiązany jest niezwłocznie dokonać wyboru 2 Wiceprezesów, Sekretarza i Skarbnika oraz ich zastępców. Postanowienia § 20 pkt. 3 mają analogiczne zastosowanie.

§ 37.

Prezes, Wiceprezesi, Sekretarz i Skarbnik stanowią Prezydium Zarządu Powiatowego.

§ 38.

1. Zebrania Zarządu odbywają się z reguły raz na miesiąc. O terminie, miejscu i porządku obrad Zarządu zawiadamia członków Zarządu Prezes.

2. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów i są prawomocne przy obecności co najmniej 6 członków, w tym Prezesa lub jednego z Wiceprezesów.

§ 39.

Zebrania Prezydium Zarządu odbywają się w miarę potrzeby.

§ 40.

Do kompetencji Zarządu Powiatowego należy:

a) kierowanie wszelkimi pracami organizacyjnymi, jakich wymaga urzeczywistnienie programu, wykonanie statutu oraz zarządzeń, wydanych przez władze wyższe;
b) kontrola działalności niższych ogniw organizacyjnych;
c) przygotowanie projektów, sprawozdań i wszelkich innych wniosków zarówna na Walny Zjazd Powiatowy, jak i dla władz wyższych;
d) przyjmowanie i zwalnianie pracowników Zarządu Powiatowego;
e) składanie Walnemu Zjazdowi Powiatowemu sprawozdań z działalności za rok ubiegły;
f) wybór delegatów na Kongres P. S. L. po 1 delegacie na każdych 500 członków, o ile wyboru nie dokonał Walny Zjazd Powiatowy albo wybrani nie mogą wziąć udziału w Kongresie.

§ 41.

Organizację powiatową P. S. L. na zewnątrz reprezentuje Prezes, w jego zastępstwie Wiceprezes lub upoważniony członek Prezydium. Korespondencję podpisuje Prezes i Sekretarz.

§ 42.

Do Powiatowej Komisji Rewizyjnej stosuje się analogiczne postanowienia § 23.

5. Władze Wojewódzkie P. S. L.

§ 43.

Władze Wojewódzkie winny być powołane, jeżeli na terenie danego województwa jest zorganizowana w P. S. L. co najmniej ⅓ powiatów.

§ 44.

Władzami wojewódzkimi są:

a) Walny Zjazd Wojewódzki;
b) Zarząd Wojewódzki;

c) Wojewódzka Komisja Rewizyjna;
d) Wojewódzki Sąd Partyjny.

§ 45.

Walny Zjazd Wojewódzki stanowią:

a) delegaci powiatowi po 1 na każdych 100 członków;
b) członkowie prezydium Zarządów Powiatowych;
c) członkowie Zarządu Wojewódzkiego;
d) członkowie Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej;
e) członkowie Wojewódzkiego Sądu Partyjnego.

§ 46.

Postanowienia § 30 pkt. 1, 2, 4; § 31 pkt. 2 i 3, § 32 lit. a, d, e, oraz §§ 34 — 40 lit. a, b, c, d, e; § 41 mają analogiczne zastosowanie.

§ 47.

1. Walny Zjazd Wojewódzki winien się odbyć w trzecim kwartale roku kalendarzowego.

2. Zarząd Wojewódzki obowiązany jest zwołać Nadzwyczyjny Walny Zjazd na zgłoszone na piśmie żądania 3 Powiatowych Zarządów, Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej albo też na żądanie Naczelnego Komitetu Wykonawczego, najpóźniej w ciągu miesiąca od daty zgłoszenia żądania.

§ 48.

O zwołaniu Walnego Zjazdu Wojewódzkiego Zarząd obowiązany jest zawiadomić Zarządy Powiatowe oraz ogłosić w prasie partyjnej co najmniej na 2 tygodnie przed terminem, podając miejsce, czas i porządek obrad. Postanowienia § 18 pkt. 2 mają tu analogiczne zastosowanie.

§ 49.

1. Zarząd składa się z Prezesa, dziesięciu członków i czterech zastępców, wybranych na przeciąg 1 roku. Przepisy § 20 pkt. 3 mają tu analogiczne zastosowanie.

2. Prezesem i na Wiceprezesów Zarządu Wojewódzkiego może być wybrany tylko ten, kto jest bez przerwy przez 3 lata członkiem P. S. L. Inni członkowie Zarządu Wojewódzkiego powinni być członkami P. S. L. przez ostatnie 2 lata.

IV. WŁADZE NACZELNE P. S. L.

1. Kongres P. S. L.

§ 50.

Najwyższą władzą P. S. L. jest Kongres.

§ 51.

Kongres stanowią:

a) delegaci Powiatowi — po jednym od każdych 500 członków;
b) Prezes P. S. L. i Przewodniczący Rady Naczelnej P.S.L.;
c) Członkowie Rady Naczelnej P. S. L.
d) Prezydia Zarządów Wojewódzkich;
e) Prezesi Zarządów Powiatowych;
f) Członkowie Głównej Komisji Rewizyjnej;
g) Członkowie Głównego Sądu Partyjnego i Prezesi Wojewódzkich Sądów Partyjnych;
h) Naczelni Redaktorzy organów prasowych P. S. L.;
i) Przewodniczący Komisji i Wydziałów przy Naczelnym Komitecie Wykonawczym;
k) Posłowie do ciał ustawodawczych.

§ 52.

Do zadań zwyczajnego Kongresu należy:

a) uchwalenie programu i statutu P. S. L.;
b) ustalenie zasad ogólnej polityki P. S. L.
c) przyjmowanie sprawozdań z działalności Rady Naczelnej, Naczelnego Komitetu Wykonawczego, przedstawicielstwa P. S. L. w ciele ustawodawczym oraz Głównej Komisji Rewizyjnej;
d) wybór Prezesa P. S. L. oraz Przewodniczącego Rady Naczelnej P. S. L.;
e) wybór członków Rady Naczelnej P. S. L.;
f) wybór członków Głównego Sądu Partyjnego;
g) wybór członków Głównej Komisji Rewizyjnej;
h) ustalenie wysokości składek członkowskich.

§ 53.

1. Kongres zwyczajny zwołuje Przewodniczący Rady Naczelnej w zasadzie co dwa lata.

2. Przewodniczący Rady Naczelnej może zwołać Kongres w każdym czasie z własnej inicjatywy, a winien to uczynić na żądanie połowy członków Rady Naczelnej oraz na podstawie uchwały Naczelnego Komitetu Wykonawczego, powziętej większością $^2/_3$ głosów.

§ 54.

O zwołaniu zwyczajnego Kongresu Przewodniczący Rady Naczelnej obowiązany jest ogłosić na 2 miesiące przed wyznaczonym terminem, podając miejsce, czas i porządek obrad Kongresu. W razie zwołania Nadzwyczajnego Kongresu termin dwumiesięczny może być skrócony.

§55.

Uchwały Kongresu zapadają zwykłą większością głosów i są ważne bez względu na ilość obecnych.

§ 56.

Przewodniczący Rady Naczelnej jest z urzędu przewodniczącym Kongresu, który jednak może dokonać wyboru przewodniczącego spośród uczestników Kongresu.

2. Prezes P. S. L.

§ 57.

1. Kongres P. S. L. wybiera Prezesa Polskiego Stronnictwa Ludowego na okres 2 lat.

2. Kandydat na Prezesa musi mieć co najmniej 4 ostatnie lata ciągłej pracy w P. S. L.

§ 58.

Kandydatów na Prezesa P. S. L. mają prawo zgłaszać: Naczelny Komitet Wykonawczy oraz każdych 30 uprawnionych do głosowania uczestników Kongresu.

§ 59.

Kandydat na prezesa winien uzyskać bezwzględną większość ważnie oddanych głosów. Jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów na Prezesa nie uzyskał bezwzględnej większości głosów ważnie oddanych, wówczas głosowanie winno być ponowione, przy czym w drugim głosowaniu głosuje się tylko na dwie osoby, które w głosowaniu pierwszym uzyskały największą ilość głosów.

§ 60.

Głosowanie przy wyborze Prezesa jest tajne, z wyjątkiem gdy zgłoszono tylko jedną kandydaturę.

§ 61.

Prezes reprezentuje P.S.L. na zewnątrz, zwołuje posiedzenia Naczelnego Komitetu Wykonawczego, ma prawo zwoływać zebrania i zjazdy niższych ogniw organizacyjnych, kontrolować działalność wszystkich niższych organów Stronnictwa i wraz z Sekretarzem Naczelnym podpisuje w imieniu P.S.L. pisma, umowy i dokumenty.

3. Rada Naczelna P. S. L.

§ 62.

1. Rada Naczelna składa się ze 125 członków i 25 zastępców, wybranych na okres 2 lat.

2. Ponadto w skład Rady Naczelnej wchodzi jej Przewodniczący, Prezes P. S. L., Naczelny Redaktor głównego organu P. S. L.

3) Postanowienia § 20 pkt. 3 mają analogiczne zastosowanie..

§ 63.

Rada Naczelna wybiera ze swego grona 2 Wiceprzewodniczących i Sekretarza Rady Naczelnej.

§ 64.

Radę Naczelną zwołuje jej Przewodniczący conajmniej dwa razy do roku. Przewodniczący Rady Naczelnej obowiązany jest zwołać Radę na skutek uchwały Naczelnego Komitetu Wykonawczego lub też na żądanie 1/3 członków Rady Naczelnej.

§ 65.

Uchwały Rady Naczelnej zapadają zwykłą większością głosów przy obecności conajmniej 1/3 członków.

§ 66.

Do kompetencji Rady Naczelnej należy:

a) zastępowanie Kongresu P.S.L. w sprawach przez Kongres jej przekazanych;
b) ustalenie kierunku polityki i taktyki P. S. L.

c) kontrola działalności Naczelnego Komitetu Wykonawczego;
d) wybór członków Naczelnego Komitetu Wykonawczego;
e) zatwierdzenie regulaminów partyjnych;
f) zatwierdzenie planu akcji wyborczych do ciał parlamentarnych i samorządowych.

§ 67.

Przewodniczącego Rady Naczelnej wybiera Kongres P.S.L. na okres lat dwóch. Kandydat na Przewodniczącego Rady Naczelnej musi mieć conajmniej cztery lata ciągłej pracy w P.S.L.

§ 68.

Kandydatów na Przewodniczącego Rady Naczelnej ma prawo zgłaszać 30 uprawnionych do głosowania uczestników Kongresu.

§ 69.

Przy wyborze Przewodniczącego Rady Naczelnej mają analogiczne zastosowanie postanowienia § 59 niniejszego statutu.

4. Naczelny Komitet Wykonawczy P. S. L.

§ 70.

1) Rada Naczelna wybiera spośród swoich członków na okres dwóch lat Komitet Wykonawczy w składzie 15 członków i 5 zastępców. Postanowienia § 20 pkt. 3 mają odpowiednie zastosowanie.

2. Za wybranych na członków Komitetu Wykonawczego uważa się tych kandydatów, którzy w głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

3. Ponadto w skład Naczelnego Komitetu Wykonawczego wchodzi Przewodniczący Rady Naczelnej z głosem doradczym.

§ 71.

1. W skład Naczelnego Komitetu Wykonawczego wchodzi z urzędu Prezes P. S. L. jako Przewodniczący.

2. Naczelny Komitet Wykonawczy wybiera spośród siebie 2 Wiceprezesów, Naczelnego Sekretarza i urzędującego jego zastępcę oraz Skarbnika, którzy łącznie z Prezesem P. S. L. stanowią Prezydium Naczelnego Komitetu Wykonawczego.

§ 72.

Naczelny Komitet Wykonawczy zwołuje Prezes P. S. L. z własnej inicjatywy lub na żądanie przynajmniej 3 członków Naczelnego Komitetu Wykonawczego. Uchwały Naczelnego Komitetu Wykonawczego zapadają zwykłą większością głosów przy udziale conajmniej połowy członków.

§ 73.

Do zadań Naczelnego Komitetu Wykonawczego należy:

a) kierowanie bieżącą polityką i taktyką P. S. L.;
b) wykonywanie uchwał i postanowień Kongresu i Rady Naczelnej P. S. L.;
c) powoływanie do życia organizacji terenowych, zatwierdzanie, zawieszanie i rozwiązywanie zarządów wojewódzkich i powiatowych;
d) planowanie prac i kierowanie nimi;
e) organizowanie i prowadzenie sekretariatów i biur przy Naczelnym Komitecie Wykonawczym;
f) powoływanie członków do poszczególnych prac P. S. L.;
g) przyjmowanie i zwalnianie pracowników i funkcjonariuszy przy władzach naczelnych P. S. L.;
h) opracowanie regulaminów i instrukcji partyjnych;
i) prowadzenie gospodarki finansowej P. S. L.;
k) opracowanie planów wyborczych do instytucji samorządowych i parlamentarnych oraz kierowanie akcją wyborczą;
l) powoływanie Naczelnych Redaktorów pism partyjnych, decydowanie o wydawaniu pism oraz kontrola nad ich kierunkiem;
m) prowadzenie Sekretariatu Naczelnego P. S. L.;
n) rozstrzyganie we wszystkich sprawach nieuregulowanych w niniejszym statucie.

§ 74.

1. Naczelny Komitet Wykonawczy wykonuje swoje prace za pośrednictwem Sekretariatu Naczelnego P. S. L., którego kierownikiem jest Sekretarz Naczelny.

2. Ponad to Naczelny Komitet Wykonawczy powołuje do życia dla opracowania i przygotowania rozwiązań zagadnień administracyjno - samorządowych, gospodarczych, oświatowych, prawnych, politycznych, międzynarodowych, kultural-

nych, wydawniczych, prasowych i innych fachowe komisje, składające się ze specjalistów, działające według regulaminu, uchwalonego przez Naczelny Komitet Wykonawczy.

3. Komisje te muszą być również powoływane przez Zarządy Wojewódzkie i niższe, o ile to przewiduje regulamin uchwalony przez Naczelny Komitet Wykonawczy.

5. Główna Komisja Rewizyjna P. S. L.

§ 75.

1. Główna Komisja Rewizyjna składa się z 5 członków wybieranych co 2 lata przez Kongres spośród członków P. S. L., którzy wybierają spośród siebie przewodniczącego, zastępcę i sekretarza.

2. Główna Komisja Rewizyjna obowiązana jest czuwać nad gospodarką finansową P. S. L., składać sprawozdania przed Kongresem P. S. L. oraz przed Radą Naczelną i stawiać wnioski w sprawie udzielania pokwitowania.

V. WŁADZE ZASTĘPCZE P. S. L.

§ 76.

Tam, gdzie przewidziane przez niniejszy statut organa P. S. L. nie zostały jeszcze zorganizowane, lub też przez Naczelny Komitet Wykonawczy zostały zawieszone albo rozwiązane, Naczelny Komitet Wykonawczy może ustanowić Wioskowe, Gminne, Powiatowe, Wojewódzkie i Okręgowe Tymczasowe Zarządy Polskiego Stronnictwa Ludowego.

§ 77.

Naczelny Komitet Wykonawczy, zawieszając w czynnościach organa niższych ogniw organizacyjnych, winien w ciągu miesiąca powziąć uchwałę albo o uchylenie zawieszenia, albo też o rozwiązanie tego organu.

§ 78.

Podejmując uchwałę o rozwiązaniu organu jakiegoś ogniwa organizacyjnego P. S. L., Naczelny Komitet Wykonawczy winien w ciągu miesiąca zarządzić wybory rozwiązanego organu.

VI. UTRATA MANDATU DO WŁADZ P. S. L.

§ 79.

1. Członkowie wszystkich organów P. S. L. tracą mandat, jeżeli ze złej woli lub niedbalstwa nie wykonują swoich obowiązków.

2. Utratę mandatu stwierdza uchwała władzy, w skład której członek wchodził. Utrata winna być zakomunikowana zainteresowanemu i bezpośrednio wyższej władzy.

§ 80.

Pozbawionemu mandatu przysługuje prawo odwołania się do bezpośrednio wyższej władzy, która decyduje ostatecznie.

VII. SEKCJE

§ 81.

1. Przy ogniwach organizacyjnych P. S. L. dla realizacji pewnych celów programowych tworzy się sekcje kobiet i inne, rządzące się regulaminem wydanym przez Naczelny Komitet Wykonawczy.

2. Przewodniczący tej sekcji bierze udział w posiedzeniach właściwych zarządów przy rozpatrywaniu spraw sekcji z uprawnieniem członka Zarządu.

VIII. SĄDY PARTYJNE P. S. L.

§ 82.

1. Sądy Partyjne składają się z Głównego Sądu Partyjnego oraz Sądów Partyjnych Wojewódzkich i Powiatowych, wybieranych na 2 lata.

2. Sądy Partyjne wszystkich instancji mogą być odwołane przed upływem kadencji przez te same ciała, które je powołały.

§ 83.

1. Główny Sąd Partyjny składa się z 9 członków, wybieranych przez Kongres.

2. Wojewódzki Sąd Partyjny składa się z 7 członków wybieranych przez Zjazdy Wojewódzkie.

3. Powiatowy Sąd Partyjny składa się z 5 członków, wybieranych przez Zjazdy Powiatowe.

§ 84.

Sądy Partyjne rządzą się regulaminem, zatwierdzonym przez Radę Naczelną.

§ 85.

Władze P. S. L. przekazując Sądowi Partyjnemu sprawę do rozpoznania, obowiązane są wyznaczyć oskarżyciela spośród członków P. S. L.

§ 86.

W sprawach szczególnie ważnych, na wniosek oskarżonego lub oskarżyciela, Główny Sąd Partyjny może uznać się za właściwy do rozpatrzenia sprawy.

IX. POSŁOWIE P. S. L.

§ 87.

Posłowie P. S. L. do ciał ustawodawczych tworzą na terenie wspomnianego ciała Klub Poselski P. S. L., rządzący się regulaminem uchwalonym przez Naczelny Komitet Wykonawczy.

§ 88.

Posłowie P. S. L., tworzący Klub Poselski, wybierają Prezydium Klubu w składzie Prezesa, dwóch Wiceprezesów, Sekretarza i Skarbnika.

§ 89.

Prezes Klubu Poselskiego reprezentuje Klub na zewnątrz i, o ile nie jest członkiem Naczelnego Komitetu Wykonawczego, bierze udział w jego posiedzeniach z głosem doradczym.

§ 90.

Posłowie P. S. L. mają prawo brać udział na terenie, z którego uzyskali swój mandat, we wszystkich Walnych Zebraniach i Zjazdach, w charakterze członka.

§ 91.

Posłowie P. S. L. otrzymują dyrektywy odnośnie ich działalności parlamentarnej i pozaparlamentarnej od Naczelnego Komitetu Wykonawczego i Rady Naczelnej, którym też winni są składać ze swych czynności sprawozdania.

§ 92.

Przepisy § 91 stosują się analogicznie do radnych i innych przedstawicieli P. S. L. w instytucjach samorządowych, społecznych i im podobnych.

X. MAJĄTEK P. S. L.

§ 93.

Majątek P. S. L. stanowią: dotacje, darowizny, ofiary oraz fundusze uzyskane ze składek członkowskich i wszelkiego rodzaju innych wpływów.

ADWOKAT
TADEUSZ WONER
Kraków, Batorego 17 m. 8
Tel. 544-10

INSTRUKCJA
w sprawie zgromadzeń i zebrań

1. Podstawy prawne.

Podstawę prawną dla zwoływania zgromadzeń i zebrań stanowi ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach (Dz. U. R. P. Nr. 48, poz. 450).

2. Zgromadzenia. Zebrania.

Powołana ustawa rozróżnia:

a) zgromadzenia publiczne, oraz
b) zgromadzenia niepubliczne czyli zebrania.

Zgromadzeniami niepublicznymi czyli zebraniami są:

a) zebrania osób, znanych osobiście zwołującym lub przewodniczącemu zebrania, odbywające się w lokalach;
b) zebrania członków istniejących zrzeszeń, odbywające się w lokalach.

Z tego wynika, że jeżeli na zebraniu są osoby, które nie są znane zwołującym lub przewodniczącemu zebrania, albo też osoby nie należące do zrzeszenia, którgo zebranie się odbywa, wówczas zebranie takie w rozumieniu prawa jest zgromadzeniem publicznym.

Również każde zebranie jest zgromadzeniem publicznym, jeżeli nie odbywa się w lokalu.

3. Lokal.

Przez lokal, w myśl powołanej ustawy, należy rozumieć wnętrze budynku wraz z ogrodzoną przestrzenią, stanowiącą

z budynkiem zamkniętą całość jak podwórze, dziedziniec, ogród oparkaniony lub okolony.

4. **Nie mogą brać udziału w zgromadzeniach.**

W zgromadzeniu nie mogą brać udziału osoby uzbrojone z wyjątkiem osób urzędowych.

5. **Obowiązki uczestników zgromadzeń i zebrań.**

Każdy uczestnik zgromadzenia lub zebrania winien podporządkować się wezwaniu lub zarządzeniu przewodniczącego zgromadzenia lub przedstawiciela władzy.

Z chwilą zamknięcia zgromadzenia lub zebrania uczestnicy obowiązani są do rozejścia się.

6. **Prawo zwoływania zgromadzeń i zebrań.**

Uprawnionymi do zwoływania zgromadzeń i zebrań jest każdy pełnoletni obywatel polski, posiadający zdolność do działań prawnych. Od 1 stycznia 1946 r. pełnoletnim jest każdy obywatel polski, który ukończył 18. rok życia.

Za zdolnego do działań prawnych uważa się każdego, kto nie został ograniczony w tej mierze na podstawie wyroku sądowego.

8. **Zawiadomienie władz o zwołaniu zgromadzenia w lokalu.**

O zwołaniu zgromadzenia (nie zebrania) w lokalu zwołujący winien zawiadomić władze administracji oraz Powiatowy względnie Miejski Urząd Bezpieczeństwa.

Zwołanie zebrania nie wymaga ani zgłoszenia u władzy ani zezwolenia władzy.

9. **Podania o zezwolenie na zgromadzenie pod gołym niebem.**

Jeśli zgromadzenie ma się odbyć pod gołym niebem, wówczas zwołujący winni złożyć podanie o zezwolenie na odbycie się zgromadzenia.

10. **Termin składania zawiadomień i podań.**

Zawiadomienia winny być składane u właściwej władzy, co najmniej na 2 dni przed zgromadzeniem, podania zaś co najmniej na 3 dni przed zgromadzeniem.

11. Forma zawiadomienia i podania.

Zawiadomienie względnie podanie o zezwolenie winno zawierać:

a) imię, nazwisko i adres zwołującego zgromadzenie,
b) dokładne wskazanie miejsca i czasu rozpoczęcia zgromadzenia,
c) cel i program zgromadzenia,
d) wskazanie języka lub języków obrad, jeżeli obrady mają się toczyć w języku niepaństwowym.

12. Zaświadczenie o zgłoszeniu.

Zgłaszający może żądać od władzy, której złożył zgłoszenie o zgromadzeniu, wydania zaświadczenia o złożeniu zgłoszenia. Zaświadczenie to władza winna wydać bezpłatnie.

13. Zakaz odbycia zgromadzenia.

Władza może zakazać odbycia zgromadzenia, jeżeli odbycie zgromadzenia zagrażałoby bezpieczeństwu, spokojowi lub porządkowi publicznemu. Dotyczy to zarówno zgromadzeń w lokalach zamkniętych jak i zgromadzeń pod gołym niebem.

Zakaz odbycia zgromadzenia winien być podany do wiadomości zgłaszającego, na piśmie z uzasadnieniem, nie później, jak w przeddzień zgromadzenia.

14. Przewodniczący zgromadzenia.

Każde zgromadzenie winno mieć przewodniczącego który otwiera, kieruje obradami i zamyka zgromadzenie.

Za przewodniczącego uważany jest zwołujący zgromadzenie tak długo, dopóki sam nie powierzy tej czynności innej osobie, albo dopóki zgromadzenie za jego zgodą nie dokona wyboru przewodniczącego.

15. Obowiązki przewodniczącego.

Przewodniczący odpowiedzialny jest za przebieg zgromadzenia i obowiązany jest czuwać nad przestrzeganiem przepisów powołanej ustawy oraz przeciwdziałać wszystkiemu, co zagraża bezpieczeństwu, spokojowi lub porządkowi publicznemu.

16. Prawa przewodniczącego.

Przewodniczący ma prawo usunąć ze zgromadzenia uczestnika, jeżeli zachowaniem swym uniemożliwia obrady lub usiłuje w sposób gwałtowny udaremnić obrady.

Przewodniczący ma prawo i obowiązek zgromadzenie rozwiązać jeżeli zgromadzenie nie podporządkuje się jego zarządzeniom mającym na celu przeciwdziałanie zagrożeniu bezpieczeństwa publicznego, spokoju lub porządku publicznego, lub gdy przebieg zgromadzenia sprzeciwia się ustawie karnej.

Każdy uczestnik winien podporządkować się zarządzeniom przewodniczącego zgromadzenia.

17. Udział władzy w zgromadzeniu i zebraniu.

Władza może delegować na każde zgromadzenie swych przedstawicieli. Przybywający na zgromadzenie przedstawiciel winien okazać przewodniczącemu zgromadzenia swoją delegację.

Przedstawiciele władzy nie mogą być delegowani na zebrania. Mogą jednak, w razie wątpliwości, wkroczyć do lokalu, dla sprawdzenia, czy zebranie odpowiada warunkom dla niego przewidzianym.

18. Uprawnieni przedstawiciele władzy.

Przedstawiciel władzy otrzymuje miejsce według swego wyboru, przy czym przewodniczący winien mu udzielić na żądanie informacyj o osobach mówców i wnioskodawców, jak również o treści zgłaszanych wniosków i rezolucyj.

Jeżeli zgromadzenie zagraża bezpieczeństwu, spokojowi i porządkowi publicznemu, a przewodniczący nie rozwiąże zgromadzenia, lub nie zastosuje się do życzenia przedstawiciela władzy co do rozwiązania zgromadzenia, albo też, mimo wyczerpania porządku obrad nie zamknie posiedzenia, przedstawiciel władzy winien zagrozić rozwiązaniem zgromadzenia, a następnie może zgromadzenie rozwiązać.

Co się tyczy zebrań, to przedstawiciel władzy może je rozwiązać, jeżeli zebranie nie odpowiada warunkom, przewidzianym w ustawie, albo też zagraża bezpieczeństwu, spokojowi lub porządkowi publicznemu. Rozwiązanie zebrania winien przedstawiciel władzy uprzedzić zapowiedzeniem.

19. Zjazdy.

Zjazdy uważa się za zgromadzenia publiczne lub zebrania w zależności od ich charakteru, o czym powiedziano wyżej.

20. Zgłoszenia i padania.

Zjazdy w lokalach wymagają zawiadomienia, zaś zjazdy pod gołym niebem zezwolenia i w tym przypadku należy składać podanie i uzyskać zezwolenie.

Obowiązują tu te same zasady, co przy zwoływaniu zgromadzeń.

21. Władza właściwa do przyjęcia zawiadomienia lub podania.

Władzą właściwą do przyjęcia zawiadomienia lub podania jest powiatowa władza administracji ogólnej oraz Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, jeżeli na zjazd przybywają delegaci z jednego powiatu, lub wojewódzka władza administracji ogólnej, oraz Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, jeżeli na zjazd przybywają delegaci z wielu powiatów .

O właściwości terytorialnej decyduje miejsce zjazdu.

22. Zgromadzenia przedwyborcze.

Zgromadzenia przedwyborcze są zgromadzeniami dla omówienia wyboru do ciał ustawodawczych i korporacyj publiczno-prawnych oraz do zastanowienia się nad kandydaturami.

23. Kiedy mogą być zwoływane zgromadzenia przedwyborcze.

Zgromadzenia przedwyborcze mogą być zwoływane w okresie od rozpoczęcia do dnia wyborów.

24 Zgłoszenie zgromadzenia przedwyborczego.

Zgromadzenia przedwyborcze wymagają tylko zgłoszenia o ile odbywają się pod gołym niebem.

Zgromadzenia w lokalu nie wymagają zgłoszenia. Ponadto mają tu zastosowanie wyżej wymienione wskazówki.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
CZYTELNIA
w Opolu

Spis rzeczy

Str.

Program P. S. L. 5

Hasła programowe 33

Statut P. S. L. 37

Instrukcja w sprawie zgromadzeń i zebrań 57

ADWOKAT
TADEUSZ WONER
Kraków, Batorego 17 m. 8
Tel 544-10

Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu
CM KEK 317638
000-317638-00-0

Cena 30.– zł.